

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**TÝRÁNÍ A ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ,
VLIV TÝRÁNÍ A ZNEUŽÍVÁNÍ NA PSYCHIKU DÍTĚTE**

Autor práce: Tesková Jitka
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Prezenční
Vedoucí práce: prof. PaedDr. Gabriel Švejda, CSc., dr.h.c.
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce prof. PeadDr. Gabrielu Švejdovi, CSc.,
dr.h.c. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

TESKOVÁ, J. *Týrání a zneužívání dětí, vliv týrání a zneužívání na jejich psychiku* : bakalářská práce. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2012. 69 s. Vedoucí bakalářské práce : prof. PaedDr. Gabriel Švejda, CSc., dr.h.c.

Klíčová slova: komerční zneužívání dětí, sexuální turistika, sexuální zneužívání dětí, syndrom CAN, týrání dětí

Bakalářská práce se soustředí na problematiku týrání a sexuálního zneužívání dětí a vliv týrání a sexuálního zneužívání na psychiku dítěte. Práce pojednává o syndromu CAN, jeho projevech, formách a prevenci, jednotlivých druzích a znacích týrání. Dále práce podrobně vysvětluje sexuální zneužívání dítěte, popisuje jednotlivé příznaky / projevy zneužití, syndrom sexuálního zneužití dítěte a jeho formy dále charakterizuje oběti a pachatele sexuálního zneužití, také se zaměřuje na sexuální výchovu dětí. Práce definuje dopady týrání a sexuálního zneužívání na psychiku dítěte, posttraumatickou stresovou poruchu a syndrom dětského přizpůsobení sexuálnímu zneužití. Uvedeny jsou zde také možnosti kde oběti týrání a zneužívání mohou hledat pomoc, popřípadě, jak těmto dětem můžeme pomoc my, když zjistíme, že jsou týrány a zneužívány, uvedeny jsou například adresy krizových center, linek bezpečí a jiných podobných center a sdružení. Prostřednictvím dotazníkového šetření je zjišťována informovanost veřejnosti o daném problému, schopnost rozpoznat týrané a zneužívané dítě, a zda lidé znají způsoby, jak takovému dítěti mohou pomoci.

ABSTRACT

TESKOVÁ, J. *Abuse and child abuse, maltreatment and abuse of influence on the psyche of the child : Bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2012. 69 p. Supervisor : prof. PaedDr. Gabriel Švejda, CSc., dr.h.c.

Key words: commercial abuse of children, sex tourism, sexual abuse of children, CAN syndrome, child abuse

This bachelor thesis is focused on the issue of abuse and sexual abuse of children and the impact of abuse and sexual abuse on the psychics of the child. The thesis deals with the CAN syndrome, its manifestations, forms and prevention, individual types and signs of abuse. Then the work deals in detail with sexual abuse of children, it describes individual symptoms / signs of abuse, the syndrome of sex abuse of children and its forms, then it characterizes the victims and culprits of sexual abuse and also deals with education of children. The work defines the impacts of abuse and sexual abuse on the psychics of the child, post-traumatic stress disorder and the adaptation syndrome of child sexual abuse. Possibilities of help for the victims of sexual abuse are listed as well, also the addresses of crisis centers, safety lines and other similar lines and associations. The knowledge and ability to spot abused and sexually abused children and the ways of helping them is tested on the public with the help of a questionnaire.

Obsah

ÚVOD	7
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	9
2 SYNDROM CAN	11
2.1 Historický vývoj.....	11
2.2 Formy a projevy syndromu CAN.....	14
2.3 Prevence syndromu CAN.....	15
3 TÝRÁNÍ DĚTÍ	18
3.1 Tělesné týrání a zanedbávání.....	18
3.2 Psychické týrání.....	22
4 TÝRÁNÍ Z HLEDISKA ZÁKONA	25
5 SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ DÍTĚTE	29
5.1 Příznaky / projevy sexuálního zneužití.....	31
5.2 Syndrom sexuálně zneužívaného dítěte a jeho formy.....	33
5.3 Charakteristika oběti a pachatele sexuálního zneužívání.....	35
5.4 Sexuální výchova dětí.....	37
6 DOPADY TÝRÁNÍ A SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ NA PSYCHIKU DÍTĚTE	40
6.1 Následky tělesného a psychického týrání.....	40
6.2 Následky sexuálního zneužívání.....	41
6.3 Syndrom dětského přizpůsobení sexuálnímu zneužití.....	44
7 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	47
8 MOŽNOSTI POMOCI	53
8.1 Psychologické vyšetření a výslech oběti.....	54
8.2 Kde hledat pomoc.....	56
ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	62
Seznam literárních zdrojů.....	62
Seznam elektronických zdrojů.....	64
PŘÍLOHY	65

ÚVOD

Téma bakalářské práce „Týrání a sexuální zneužívání dětí a vliv týrání a zneužívání na psychiku dítěte“ bylo zvoleno právě proto, že se v poslední době toto téma stává stále více aktuálnější, jen pro připomenutí, jmenujme například případ sedmiletého Ondry z Kuřimi, kterého matka zavírala nahého a svázaného do tmavé komory pod schodištěm v jejich domě. Ondra tam často trávil hodiny i celé dny nebo případ šestileté Valerie ze severních Čech, kterou týrala otřesným způsobem její matka spolu s babičkou. Valerii zavíraly do tmavých neosvětlených místností, mlátily ji ohořelým kabelem, zhasínaly o ni cigarety, používaly ty nejhorší možné metody. Jak malý Ondra, tak i malá Valerie se z tohoto budou vzpamatovávat celý život. Jen v loňském roce bylo v České republice odhaleno 6000 případů týraných dětí, experti odhadují, že ve skutečnosti násilí čelí 40 000 dětí.¹

Š. Gjuričová v knize *Podoby násilí v rodině* napsala – „Různé, někdy i drastické podoby násilí patří v různých společnostech k životu lidí, kteří žijí v blízkých vztazích, patrně od nepaměti. Tak například je mnoho důkazů o tom, že násilí vůči dětem je jev starý jako lidstvo.“² Týrání a zneužívání je bohužel, nedílnou součástí dnešní společnosti, a má velice závažné následky, ať už se jedná o následky v podobě psychického poškození nebo o následky v podobě vývojových poruch, dopady na psychiku dítěte budou dále podrobněji rozebrány, stejně jako syndrom CAN. Syndrom CAN (Child Abuse and Neglect) jinak, Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, dozvíme se více o jeho projevech a prevencích, o různých druzích týrání dětí a také o formách, příčinách a příznacích sexuálního zneužívání dítěte.

Prostřednictvím dotazníkového šetření se pokusíme zjistit, jak moc je společnost informována o dané problematice, kolik lidí je schopno rozpoznat týrané a zneužívané dítě a kolik z lidí, v případě, když týrané a zneužívané dítě poznají nebo se o něm dozvědí, znají způsoby jak tomuto dítěti pomoci, na koho se mají obrátit.

---

¹ SYNÁČKOVÁ, J. *Šest tisíc týraných dětí. Vizitka českých rodičů*. Lidové noviny, 2011, s. 1-2.

² GJURIČOVÁ, Š. *Podoby násilí v rodině*. Praha, 2000, s. 12.

Problematikou týrání a zneužívání dětí se u nás zabývá J. Dunovský, J. Hanušová, E. Vaníčková nebo P. Weiss, a právě jejich publikace, se staly hlavními literárními zdroji této bakalářské práce.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Hlavním cílem bakalářské práce je utřídit informace o problematice týrání a sexuálního zneužívání dětí, upozornit na vážnost tohoto problému a na dopad týrání a sexuálního zneužívání na dětskou psychiku.

Stále častěji se setkáváme s případy týraných a sexuálně zneužívaných dětí, ať už je to z televize, tisku, či snad z našeho blízkého okolí, proto je velice důležité na tento problém upozornit a přiblížit si ho.

Druhá kapitola bakalářské práce bude věnována syndromu CAN, jeho historickému vývoji, od počátečních dob po současnost, charakteristice jednotlivých forem, projevům a prevenci, tohoto syndromu.

Třetí kapitola se orientuje na jednotlivé druhy a znaky týrání dětí – tělesné týrání, zanedbávání a systémové týrání, dále na psychické týrání – emocionální týrání a psychickou deprivaci.

Následující čtvrtá kapitola se bude zaměřovat na týrání z hlediska zákona, tedy právní ochraně dětí. Věnovat se budeme především ústavní úpravě dětských práv České republiky a mezinárodněprávní úpravě práv dětí, a právě v souvislosti s mezinárodněprávní úpravou se seznámíme s velmi významným dokumentem v tomto směru, kterým je Úmluva o právech dítěte.

V páté kapitole bude podrobně vysvětleno sexuální zneužívání dítěte – incest. Popsány zde budou jednotlivé příznaky / projevy sexuálního zneužití a to jak fyzické, tak i psychické. Také si vysvětlíme, co přesně znamená syndrom sexuálního zneužití dítěte, uvedeme a podrobně popíšeme jeho formy – formu bezdotykového a dotykového zneužití. Charakterizovány budou oběti a pachatelé sexuálního zneužití a na závěr této kapitoly se zaměříme na sexuální výchovu dětí.

Šestá kapitola se bude orientovat na dopady týrání a sexuálního zneužívání na psychiku dítěte. Popsány budou konkrétní následky / reakce dětí na jednotlivé druhy týrání a zneužívání. Dozvíme se, co znamená pojem posttraumatická stresová porucha a syndrom dětského přizpůsobení sexuálnímu zneužití

Závěrečná sedmá kapitola nás seznámí s možnostmi pomoci, konkrétně s tím co bychom měli udělat, jsme-li obětí týrání či zneužívání, jak můžeme pomoci týranému či zneužívanému dítěti a jak bychom se měli zachovat, pokud by se nám dítě, které je obětí týrání či zneužívání samo svěřilo a požádalo nás o pomoc. Dozvíme se, kde všude je možné hledat pomoc, na jaké orgány a instituce se můžeme obrátit. V této kapitole se dále zaměříme na psychologické vyšetření a výsledch obětí.

Pro potvrzení získaných informací bude použita metoda dotazníkového šetření. Základem tohoto šetření bude zjistit informovanost veřejnosti o problematice týraných a sexuálně zneužívaných dětí, zda se setkali ve svém okolí s těmito dětmi a jsou-li sami schopni rozpoznat známky / příznaky týrání a sexuálního zneužívání a zda znají možnosti jak těmto dětem pomoci. Výsledky dotazníkového šetření budou v práci graficky znázorněny a popsány.

Příloha bakalářské práce bude obsahovat obrázky demonstračních pomůcek, fotodokumentaci týraných dětí, obrázky nakreslené týranými a zneužívanými dětmi a vzor dotazníku.

2 SYNDROM CAN

Tento syndrom lze definovat jako soubor „nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech stavu, vývoje dítěte i jeho postavení ve společnosti, v rodině především. Je výsledkem převážně úmyslného ubližování dítěti, způsobeného nebo působeného nejčastěji jeho nejbližšími vychovateli, hlavně rodiči. Jejich nejvyhraněnější podobou je úplné zahubení dítěte. Současně však zdaleka nejde jenom o jednostranný akt ze strany jejich původce či pachatele, ale o zvláštní interakci všech zúčastněných osob“.³

J. Dunovský a jeho pracovní skupina definuje tento společenský jev jako „jakoukoliv nenáhodnou, preventabilní, vědomou či nevědomou aktivitu či neaktivitu, již se vůči dítěti dopouští rodič, vychovatel nebo jiná osoba a jež je v dané společnosti nepřijatelná nebo odmítaná a poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, popřípadě způsobuje smrt – za týrání dítěte se považuje i jeho pohlavní zneužívání“.⁴

Syndrom sexuálně zneužívaného dítěte byl, přestože je součástí života lidí po celou dobu jejich existence, identifikován jako poslední a v odborných kruzích je mu v současné době věnována velká pozornost. Důvodem je jednak nutnost popsat sexuální násilí na dětech, jednak skutečnost, že se v druhé polovině 20. století rozmáhá a nabývá nebývalých rozměrů a nových forem tak zvané komerční sexuální zneužívání dětí.⁵

2.1 Historický vývoj

Postavení dítěte ve společnosti procházelo opravdu dlouhým vývojem. Násilí na dětech se objevovalo již u přírodních národů. Děti byly často usmrcovány jako oběti božstvu (dětské oběti jsou doloženy z nejrůznějších kultur). Vzpomeňme, že v antice bylo dítě bezprávným subjektem (například ve Spartě sloužila Taygetska skála k tomu, aby z ní byly shazovány nechtěné či nemocné děti). Moc otce, které synové a dcery podléhali ve starověkém Římě, se nazývala *patria potestas* a zahrnovala v sobě nejen

³ HANUŠOVÁ, J. *Sexuální zneužívání*. Praha, 2006, s. 5.

⁴ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. Praha, 1994, s. 12.

⁵ VANÍČKOVÁ, E. *Sexuální násilí na dětech*. Praha, 1999, s. 14.

právo otce nad životem a smrtí svých dětí, ale i právo nepřijmout po narození dítě do rodiny a právo prodeje dětí.⁶

Období antiky mělo velice kladný vztah k sexu, sexuální život byl součástí životního stylu, byla vyznávána krása mladému tělu. Za idol krásy byl v Řecku považován mladý muž, což svědčí o tom, že homosexuální styk nebyl pro společnost ničím neobvyklým, společnost tento styk uznávala. V tomto období panovala zcela jiná sexuální morálka, než známe dnes.⁷

V novověké Evropě nacházíme záznamy, které svědčí o překvapivě drsných způsobech péče o novorozence a kojence. Ve Francii v 17. století byli novorozenci posíláni ke kojným, kde je rodiče nechávali několik let, aniž by se zvlášť o ně zajímali; týkalo se to nejen bohatých, ale i chudých rodin. O dítěti se soudilo, že nemá duši, bylo považováno za věc. Děti, ale také ženy a služebnictvo, byly v řadě kultur po staletí považovány za majetek otce rodiny, který měl právo používat všechny druhy trestů.⁸

V 18. století byla náhodně objevena kultura polynéská, ve které čtyř až pětileté děti byly mladistvými uváděny do praxe pohlavního styku. Protože tato kultura ohrožovala svojí sexuální morálku, ostatní svět, který byl naopak položen na jiné sociální organizaci a rigidním pohledu na sexualitu, byla velmi záhy po svém objevu zničena. Postupně od 19. století vzrůstá sensitivita vůči násilí, vůči sexuálnímu obzvláště, jak je nejlépe patrné z trestních řádů současné společnosti. Snad právě proto se dnešní sexuologie přiklání k požadavku, aby byl sexuální styk přenesen z intimní sféry na veřejnost a předešlo se tím neakceptovatelným sexuálním praktikám.⁹

Na ochranu dětských práv byla v 19. století ve Velké Británii založena organizace NSPCC (National Society for the Prevention of Cruelty to Children), která na tomto poli působí do dnes.¹⁰

---

⁶ ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha, 2007, s. 5

⁷ *Vlastní myšlenka.*

⁸ GJURIČOVÁ, Š. *Podoby násilí v rodině*. Praha, 2000, s. 13.

⁹ VANÍČKOVÁ, E., et. al. *Sexuální zneužívání dětí I*. Praha, 1997, s. 29.

¹⁰ *Vlastní myšlenka.*

20. století se vyznačuje zvýšenou citlivostí vůči násilí na dětech, a právě to bylo důvodem pro přijetí významných dokumentů ochraňujících děti před všemi formami násilí na dětech:¹¹

- Charta práv dítěte (1924);
- Konvence o právech dítěte (1959);
- Úmluva o právech dítěte (1989).

Rentgenologové, ortopedové a chirurgové si postupně začali všimnout závažných somatických poškození dětí způsobených zjevně jinak než náhodnou situací – tedy záměrně. Tyto závažná poškození jako jsou například zlomeniny, popáleniny, různé rány, krvácení nejrůznějšího druhu, začali nazývat „neúrazovými zraněními“. Šetření nejčastěji odhalila původce tohoto úmyslného ubližování dítěti, někoho ze členů rodiny. Americký doktor Kempe, pak v roce 1962 na základě rozsáhlého výzkumu dětí zasažených takovými zraněními nazval tento jev „syndromem bitého či týraného dítěte“. To vyústilo v nový, širší pojem syndromu Child abuse, čili zneužití dítěte. Poznání pasivního psychického a emocionálního týrání pak významně přispělo k formulaci druhé části syndromu CAN, to je, zanedbávání dítěte (Child Neglect) v bezprostřední návaznosti na pasivní formy tělesného týrání. U nás se problematikou týraného dítěte od počátku 70. let zabýval například prof. J. Dunovský.¹²

Evropská konference o zneužívaných a zanedbávaných dětech, která se konala v roce 1991 v Praze, poprvé definovala syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte – child abuse and neglect (CAN). Zdravotnická komise Rady Evropy v roce 1992 pak přijala definici tohoto syndromu, jehož obsahem je tělesné, citové, sexuální týrání dítěte, zanedbávání a systémové zneužití dítěte.¹³

Jak vyplynulo z jednání 11. mezinárodního kongresu o zneužívaném a zanedbávaném dítěti, konaném v roce 1996 v Dublinu, sexuální zneužívání dětí se stává ve světovém kontextu problémem číslo jedna. Definice sexuálního zneužití také zahrnuje i komerční sexuální zneužívání dětí, typické pro 20. století.¹⁴

---

¹¹ *Vlastní myšlenka.*

¹² HANUŠOVÁ, J. *Sexuální násilí na dětech – syndrom CAN*. Praha, 2006, s. 6.

¹³ VANÍČKOVÁ, E. *Sexuální násilí na dětech*. Praha, 1999, s. 14.

¹⁴ *Vlastní myšlenka.*

2.2 Formy a projevy syndromu CAN

Neadekvátní péče o dítě má řadu forem, přechody mezi nimi jsou ovšem plynulé a mnohdy se vyskytují současně. Říčan, Krejčířová a kol. uvádí tyto formy syndromu CAN:¹⁵

1. Týrání dítěte

Tělesné (včetně nepřiměřených trestů), emoční (například nadměrná kritika, sociální izolace) a Münchhansenův syndrom v zastoupení (rodiče předstírají nebo vyvolávají u dítěte nejružnější somatické obtíže a příznaky a dožadují se opakovaných invazivních vyšetření a léčby dítěte).

2. Sexuální zneužívání (v rodině i mimo domov).

3. Zanedbávání dítěte

V otázkách výživy, hygieny, stimulace, ale patří sem například i nedostatečný dohled či léčba nebo vystavování dítěte stresovým situacím nebo nebezpečí doma i mimo domov.

4. Psychická deprivace

Zanedbávání a psychická deprivace se vztahují více k dlouhodobějším charakteristikám sociálního prostředí a k emočnímu klimatu, v němž dítě vyrůstá. Psychická deprivace znamená dlouhodobý nedostatek uspokojení potřeby lásky.

Všechny uvedené formy se týkají nejen dětí vyrůstajících v rodinném prostředí, ale také dětí, které vyrůstají v ústavním zařízení, tyto jevy souvisí s celou řadou příčin a souvisejí s mnoha různými faktory. Týrání a sexuální zneužívání je pro dítě traumatizující zkušeností, zanechává na dítěti dlouhodobé následky. Poškození a destrukce dítěte je ve většině případů úmyslná. Zanedbávání často souvisí s nízkou socioekonomickou úrovní rodiny. Psychickou deprivací mnohem více trpí děti vyrůstající v ústavním zařízení. Náhradní pečovatelé dětem poskytují veškerou možnou péči, neustále se snaží o zkvalitnění péče, a přesto je pro děti vyrůstající v těchto zařízeních citové pouto často nedostatečné.¹⁶

---

¹⁵ ŘÍČAN, P., KREJČÍŘOVÁ, D., et. al. *Dětská klinická psychologie*. Praha, 1995, s. 195.

¹⁶ *Vlastní myšlenka.*

J. Dunovský znázorňuje ve své studii tabulku, která jasně a přehledně poukazuje na formy a projevy syndromu CAN:

Tabulka č. 1: Formy a projevy syndromu CAN¹⁷

	AKTIVNÍ	PASIVNÍ
<i>Tělesné týrání, zneužívání a zanedbávání</i>	Tržné, zhmožděné rány a poranění, bití, zlomeniny, krvácení, duševní, otrávení, smrt	Neprospívání, vyhladovění, nedostatky v bydlení, ošacení, ve zdravotní a výchovné péči
<i>Duševní a citové týrání, zneužívání a zanedbávání</i>	Nadávký, ponižování, strašení, stres, šikana, agrese	Nedostatek podnětů, zanedbanost duševní i citová
<i>Sexuální zneužívání</i>	Sexuální hry, pohlavní zneužívání, ohmatávání, manipulace v oblasti erotogenních zón, znásilnění, incest	Exhibice, video, foto, audiopornografie, zahrnutí dětí do sexuálních aktivit dospělých

Zvláštní formy: Münchhansenův syndrom v zastoupení; systémové týrání a zneužívání; organizované týrání a zneužívání; rituální týrání a zneužívání

2.3 Prevence syndromu CAN

Úkolem prevence je realizace opatření, která umožňují předcházet negativnímu jevu. Každý autor ve své publikaci používá jinou analýzu prevence, Matějček, Dytrych a Chmelík dělí prevenci CAN na primární a sekundární, ze které budeme vycházet.¹⁸

¹⁷ DUNOVSKÝ, J., et. al. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha, 1995, s. 19.

¹⁸ *Vlastní myšlenka.*

Primární prevence

Cílem je působit tak, aby se nežádoucí jev vůbec nestal. Působením masmédií, výchovně vzdělávacích zařízení a legislativy by mělo směřovat k vytváření žádoucího celospolečenského klimatu, které nebude příznivé pro vznik negativních jevů a bude podporovat pozitivní chování jednotlivců i skupin. Pro účinnost primární prevence je důležité zaměřit se na nejnižší věkové skupiny obyvatel, na prostředí, ve kterém se utvářejí postoje a hodnotové orientace, na sociální vztahy. V současné době k této primární prevenci určitě nepřispívají masmédiá, zvláště komerční televize, které ve svých pořadech velmi často prezentují pokleslé formy pohledu na lidskou sexualitu a dále násilí jako běžnou formu řešení konfliktů.¹⁹

V případě CAN, představuje primární prevence velmi obsáhlou a mnohotvarou oblast společenské praxe. Můžeme v ní rozlišit zhruba tři vrstvy:²⁰

1. Široká osvěta veřejnosti a obecná opatření ve prospěch rodin s dětmi

Zaměřené, cílevědomé působení na veřejnost tak, aby se vytvářela dětem příznivá společenská atmosféra. Cílem je celkové povznesení hodnoty dítěte a hodnoty dobře fungující rodiny. Podstatná úloha tu připadá sdělovacím prostředkům a z nich především televizi – dále škole, všem institucím a organizacím zabývajícím se rodinou, organizacím mládeže, církvím a jiným.

2. Specifická informovanost a osvěta nynějších i budoucích primárních vychovatelů dítěte

Prevenčí na této úrovni je všechno, co zabraňuje vzniku podmínek pro další úroveň, to je, vzniku rizikových skupin obyvatelstva a rizikových životních situací, za nichž k syndromu CAN častěji dochází.

3. Rizikové skupiny obyvatelstva a rizikové životní situace z hlediska CAN

Někteří dospělí mají k aktům fyzického násilí vůči dítěti, k pohlavnímu zneužívání či k jeho zanedbávání blíže než jiní. Stejně tak je zřejmé, že jedny děti se spíše stávají obětí takového jednání než jiné a že jsou životní situace, jež takové jednání zvláště vydatně podněcují či udržují. Výčet takových osob

---

¹⁹ CHMELÍK, J., et. al. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha, 2003, s. 34.

²⁰ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. Praha, 1994, s. 14.

a situací může být velmi dlouhý, výzkumná šetření však dokazují, že jsou v něm v různém procentu zastoupeny různé kategorie ohrožených i ohrožujících jedinců, a to v závislosti na sociokulturních, historických, ekonomických a jiných podmínkách dané společnosti.

Sekundární prevence

Je zaměřena na tak zvané rizikové skupiny či jednotlivce, u nichž se dá předpokládat, že se dostanou do situace, kdy jejich činnost bude klasifikována jako sociálněpatologická, nebo se do této situace již dostali. Dále je prevence zaměřena na další rizikové faktory, například sociální prostředí, ve kterém jedinec žije, na sociální vztahy. Těžištěm činnosti je včasné vyhledávání problému, podávání informací, poradenství, sociální péče. K tomuto účelu slouží různé poradny, linky důvěry, je možné obrátit se na sociální pracovníky, na výchovné poradce ve školách a další.²¹

Pokud už došlo k aktu násilí nebo k jinému ublížení dítěti, v rámci sekundární prevence jde o to, aby se už nic takového neopakovalo, aby dítě nebylo dále poškozováno a aby poškození, k němuž došlo, bylo ve svých důsledcích omezeno na minimum. Je zahájen diagnostický proces, který má vyústit v prognózu případu. Z této prognózy pak dále plyne návrh na pomocná, ochranná, terapeutická a další opatření ve prospěch dítěte. Po zachycení případu CAN a po jeho náležitém zhodnocení na podkladě materiálů získaných z nezávislých zdrojů i vlastním diagnostickým šetřením je třeba v zásadě rozhodnout, zda:²²

- Dítě zůstane dále v rodině
- Dítě nezůstane dále v rodině a bude se hledat jiné optimální řešení jeho životní situace

---

²¹ CHMELÍK, J., et. al. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha, 2003, s. 34.

²² MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. Praha, 1994, s. 21.

3 TÝRÁNÍ DĚTÍ

Podle odborných odhadů je v České republice týráno až čtyřicet tisíc dětí. V naprosté většině případů však není odhaleno a trvá po celé dětství dítěte, které obvykle není schopno samo se dovolat pomoci. Kolem padesáti dětí ročně u nás na následky týrání a špatného zacházení umírá. Smrtebnými následky jsou nejvíce ohroženy děti kojeneckého a batolecího věku, a to vzhledem ke své zvýšené zranitelnosti a naprosté bezbrannosti. Týrané děti většinou unikají lékařskému dohledu. Zdraví a život týraného dítěte tak závisí na všímavosti okolí a včasné oznámení skutečností, které týrání nasvědčují. Nyní to již není jen povinnost morální, ale i právní, s možností trestního postihu za její zanedbání.²³

Fyzické ubližování a násilí páchané na dětech je aktivní formou týrání, pasivní formou týrání je nedostatečné uspokojování životních potřeb dítěte. Obě tyto formy týrání mohou být doprovázeny také psychickým týráním dítěte, které může být stejně nebezpečné jako týrání tělesné.²⁴

Týrání lze rozdělit na tělesné týrání a zanedbávání a dále na psychické týrání, kam patří emocionální týrání a psychická deprivace.

3.1 Tělesné týrání a zanedbávání

Jde o nejtypičtější druh násilí charakteristický zpravidla úmyslným přímým atakem na fyzickou integritu člověka. Patří sem ovšem i jednání, které probíhajícímu nebo bezprostředně hrozícímu násilí nezabrání, přestože by to bylo možné.²⁵

Kongres USA v zákonu zvaném *Family Service Act* z roku 1988 uvedl definici všech typů zneužívání „Fyzické... ublížení... nebo zanedbávání dítěte mladšího osmnácti let ze strany osoby odpovědné za dobro dítěte za podmínek, které znamenají, že zdraví nebo blaho dítěte je tímto jednáním poškozováno nebo ohrožováno.“²⁶

---

²³ Fond ohrožených dětí – Týrané děti [online]. 2010, [cit. 8. února 2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.fod.cz/>>.

²⁴ *Vlastní myšlenka*

²⁵ CHMELÍK, J., et. al. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha, 2003, s. 50.

²⁶ MUFSONOVÁ, S., KRANZOVÁ, R. *O týrání a zneužívání*. Praha, 1996, s. 35.

Tělesné týrání

Tělesné týrání je tělesné ublížení dítěti anebo jeho nezabránění, případně nezabránění utrpení dítěte včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte, a to ta, kde je určitá znalost či důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno anebo že mu vědomě nebylo zabráněno.²⁷

Pro dospělého neexistuje žádný dobrý důvod, aby ubližoval dítěti nebo dospívajícímu, za kterého je odpovědný. Neexistuje žádný důvod pro to, aby bylo ohroženo zdraví nebo blaho dítěte. Dítě se třeba vůbec ničeho nedopustilo, a rodiče si přesto mohou najít nějaký důvod k jeho potrestání, protože mají potřebu dítě týrat.²⁸

Převážná většina všech způsobů týrání zanechává na těle dítěte viditelné známky, které jsou důležité pro identifikaci týraného dítěte. Opačným případem je bohužel dušení nebo také trávení dítěte, které nezanechává žádné viditelné známky na těle.²⁹

Známky tělesného týrání:³⁰

- Opakované zranění včetně zlomenin
- Modřiny
- Krvácení
- Řezné rány
- Otoky částí těla, například rtů, tváří, zápěstí
- Stopy po svazování
- Otisky různých předmětů na těle
- Natrhnutí ucha
- Otisky dlaně a prstů
- Stopy po opaření nebo popálení cigaretou a další

Specifickým případem týrání dětí, je takzvaný Münchhausenův syndrom by proxy. Jedná se o nadměrnou péči, kdy se rodiče příliš starají o dítě. Důvodem pro to

---

²⁷ POETHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha, 1996, s. 27.

²⁸ MUFSONOVÁ, S., KRANZOVÁ, R. *O týrání a zneužívání*. Praha, 1996, s. 37-38.

²⁹ *Vlastní myšlenka*.

³⁰ *Vlastní myšlenka*.

je vychýlený postoj či stav rodičů v oblasti psychosociální (například: úzkostliví rodiče, přepjatě ambiciózní či velmi staří). Platí to často i u jediných dětí v rodině. Výsledkem bývá těžká neurotizace dítěte s nejrůznějšími poruchami sociální adaptace. Zájem o dítě je nadměrný.³¹

Zanedbávání

Zanedbávání definuje Zdravotní komise Rady Evropy takto: Zanedbávání je jakýkoli nedostatek péče, který způsobuje vážnou újmu vývoji dítěte anebo dítě ohrožuje. Tělesné zanedbávání je pojímáno jako neuspokojení tělesných potřeb dítěte. To zahrnuje neposkytování přiměřené výživy, oblečení, přístřeší, zdravotní péče a ochrany před zlem. Citové zanedbávání je neuspokojování citových potřeb dítěte, a to pokud se týká náklonnosti i pocitu dítěte, že někam patří.³²

Zanedbávání dítěte na rozdíl od týrání probíhá souvisle a často jsou jim postiženy všechny děti v rodině. Tyto rodiny mají nižší socioekonomickou úroveň, rodiče jsou často velmi mladí, mají slabší intelektovou kapacitu a na situaci vychovávat děti nejsou nikterak připraveni, rodinné zázemí je nedostatečné.³³

Známky zanedbávání:³⁴

- Dítěti se nedostane přiměřeného jídla a přístřeší. (Samozřejmě pokud rodiče sami nemají přiměřené jídlo a bydlení, například když jsou to bezdomovci, pak nejde o zneužívání dítěte, ale spíš o následky chudoby. I taková rodina potřebuje pomoc – ale je to jiná pomoc než v případě týrání nebo zanedbávání.)
- Dítě nemá oblečení, které je všeobecně přijatelné pro jeho věk a pohlaví, a právě tak pro dané počasí a prostředí.
- Ponechání malých dětí bez dozoru, bez zajištění nějakého odpovědného dospělého nebo dospívajícího, aby děti pohlídal.
- Po starším dítěti nebo dospívajícím se vyžaduje, aby trávili dlouhé hodiny (pravidelně víc než jednu nebo dvě hodiny denně) hlídáním mladších sourozenců.

---

³¹ DUNOVSKÝ, J. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha, 1986, s. 22.

³² POETHE, P. *Dítě ohrožení*. Praha, 1996, s. 50.

³³ *Vlastní myšlenka*.

³⁴ MUFSONOVÁ, S., KRANZOVÁ, R. *O týrání a zneužívání*. Praha, 1996, s. 38-39.

- Po dětech se žádá, aby zastávaly nepřiměřené množství domácích prací, protože rodič není přítomen nebo je fyzicky neschopen cokoli dělat.
- Dítě má nedostatek dohledu (večer je doma samo, ...).

Systémové týrání

Systémové týrání se odehrává v institucích, které mají týraným dětem a jejich rodinám pomoci a chránit je. Není lehké toto týrání odhalit.³⁵

*Příklady takového týrání jsou:*³⁶

- Dítěti je upřeno právo na informace
- Je mu upřeno právo být slyšeno
- Dítě je neprávem odděleno od svých rodičů
- Zanedbávání anebo špatná péče v denních zařízeních, ve školách, pěstounském zařízení či domově nebo v jiném prostředí
- Trauma způsobené dítěti necitlivými či zbytečnými lékařskými prohlídkami
- Úzkost způsobená dítěti v rámci jeho kontaktu se soudním systémem (například protahováním slyšení, či poškozování dítěte zkušenostmi, které podstupuje jako svědek)
- Odepření rodičovských práv na informovanost a na účast na rozhodování, kdykoliv je to pro dobro dítěte.

Dítě jako oběť tělesného ubližování

Dítě se obětí tělesného týrání může stát v situaci, kdy tělesné napadnutí slouží jako ventil psychického napětí rodiče. Děje se tak obvykle u psychicky nevyrovnaných, neurotických jedinců, zpravidla trpících nějakou formou úzkostné či depresivní poruchy. Když se takový rizikový rodič ocitne v zátěžové situaci, kterou nedokáže zvládnout, dítě se lehce stane předmětem jeho agrese. Ocitne se tak v pozici obětního beránka sloužícího vybití negativních emocí mocného dospělého. Bez možnosti bránit se.³⁷

---

³⁵ *Vlastní myšlenka.*

³⁶ GJURIČOVÁ, Š. *Podoby násilí v rodině*. Praha, 2000, s. 17-18.

³⁷ PÖETHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha, 1999, s. 37.

Příčinou týrání může být také přítomnost domácího násilí v rodině, například otec, který bije matku dítěte, tato skutečnost značně zvyšuje pravděpodobnost výskytu syndromu CAN. Lidé, kteří tělesně týrají své děti, pocházejí ve většině případů z rodin, kde buďto oni sami nebo jejich blízcí příbuzní byli obětí týrání. To co v dětství prožili a poznali, opakují v dospělosti. Zloba a násilí je to jediné, co se v dětství naučili.³⁸

Dítě může být obtížné na péči – nemocné, znetvořené, příliš aktivní nebo příliš pasivní, neklidné, nesoustředěné, dráždivé, s výkyvy nálad, se sklonem ke zkratkovitému jednání, plačtivé nebo úzkostné, s různým stupněm opoždění mentálního vývoje. Dále to mohou být děti nesoucí rysy nenáviděného partnera, nový partner nechce potomka předchozího partnera, mají jiné pohlaví, než si rodiče přáli, narodily se brzy po předcházejícím dítěti.³⁹

Lidé dopouštějící se týrání a zneužívání, si třeba ani neuvědomují, že by se mohli chovat jinak. To platí zejména o rodičích, kteří fyzicky týrají nebo zanedbávají malé děti. Někteří rodiče, zvláště mladí nebo dokonce teenageři, nemají realistickou představu o tom, jak snadno se dá malé dítě poranit, nebo o kolik jsou silnější než jejich miminko. Neuvědomují si, jak nebezpečné je ponechat malé dítě doma o samotě, nebo jak moc je může poškodit, když je uvážou k postýlce, aby je „zabezpečili“, a odejdou z domu. Takoví rodiče potřebují vzdělání a pomoc, aby se naučili chovat se jinak.⁴⁰

3.2 Psychické týrání

Jedná se o duševní utrpení, které nezanechává žádné viditelné stopy, jako jsou například krevní podlitiny, oděrky, odřenyiny, otevřené rány, popáleniny či zlomeniny. Velmi obtížně se prokazuje, ale ve svém důsledku může mít daleko horší dopad než fyzické týrání. Co ale je prokazatelné, jsou změny v psychice dítěte, depresivní a úzkostné poruchy a projevy v jeho chování i změny osobnosti, které se dají odvodit z neustálého psychického tlaku a ubližování v rodině. Jedním z nejtragičtějších vyústění psychického týrání může být i sebevražda dítěte.⁴¹

---

³⁸ *Vlastní myšlenka.*

³⁹ ČÍRTKOVÁ, L., et. al. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů.* Praha, 2007, s. 52.

⁴⁰ MUFSONOVÁ, S., KRANZOVA, R. *O týrání a zneužívání.* Praha, 1996, s. 55.

⁴¹ *Vlastní myšlenka.*

S psychickým týráním se převážně setkáváme v rodinách, kde rodiče na výkonnost svých dětí kladou opravdu velmi vysoké nároky, rodiče vůbec nezajímají vlastní pocity dítěte, na prvním místě je vždy výkonnost dítěte. Tento druh týrání často ve většině případů provázejí i ostatní formy syndromu CAN, jako je fyzické týrání či sexuální zneužívání.⁴²

Bolest psychická či bolest duše je nezměřitelná. Může ji pochopit jenom ten, kdo má zkušenost se svou vlastní bolestí. Vzniká jako výsledek nevšímání, ponižování, výsměchu, urážek, opovrhování či záměrného zastrašování. Na rozdíl od tělesné bolesti přetrvává dlouho po ublížení. Ve velké většině případů má za následek trvalé pocity méněcennosti, stavy úzkosti, pocity nedostatečnosti a nedostatek sebedůvěry. Dítě, které je svým okolím ponižované nebo nadměrně kritizované, se nenaučí vážit si samo sebe.⁴³

Rozeznáváme dva druhy psychického týrání, prvním je emocionální týrání a druhým psychická deprivace, oba tyto druhy týrání jsou pro dítě velikým utrpením.

Emocionální týrání

Emocionální týrání je chování, které podryvá sebedůvěru dítěte. Nutit dítě, aby se oblékalo do šatů, které nejsou přiměřené jeho věku nebo pohlaví, pro něj znamená ponižující prožitek. Nezanechá mu jizvy na těle, ale přesto mu to ublíží. Podobně pokud někdo neustále dítěti říká, že je hloupé, nešikovné, překáží, je nechtěné, že se za něj stydí, že jsou s ním jen potíže, že není tak dobré jako někdo jiný, nebo že je jinak nedostatečné, jde o emocionální zneužívání. Další typ emocionálního týrání směřuje urážky nebo ponižování s projevy lásky. Rodič se v jednu chvíli chová urážlivě a v dalším okamžiku se rozplývá chválou, popírá své urážky, dítě začne utěšovat a omlouvat se mu. Jiný typ emocionálního zneužívání spočívá v tom, že se rodič chová, jako by byl dítě, a od dítěte očekává, že se bude chovat jako rodič.⁴⁴

Sebeúcta a sebevědomí, to je to co dítě potřebuje ke svému zdravému vývoji. Od rodiče, který o něj pečuje, potřebuje cítit lásku a slyšet chválu, nikoli výčitky nebo urážky.⁴⁵

---

⁴² *Vlastní myšlenka.*

⁴³ PÖETHE, P. *Dítě v ohrožení.* Praha, 1999, s. 43.

⁴⁴ MUFSONOVÁ, S., KRANZOVA, R. *O týrání a zneužívání.* Praha, 1996, s. 41 - 42.

⁴⁵ *Vlastní myšlenka.*

Znaky emocionálního týrání:⁴⁶

- Slovní napadání a ponižování
- urážení a zesměšňování,
- zakazování a opovrhování,
- nedůvěra a vydírání,
- šikanování a odmítání dítěte.

Psychická deprivace

Stejně jako emocionální týrání je i emocionální zanedbávání u nás známé pod pojmem psychická deprivace, obtížně definovatelné a těžko se identifikuje – ale postižené děti a teenageři je pociťují velice ostře. Psychicky deprimované děti mají pocit, že nejsou milovány. Bez ohledu na to, že jejich rodiče jsou fyzicky přítomni, se zdá, že jaksi nejsou „doopravdy tady“.⁴⁷

Zdrojem pocitu bezpečí a jistoty je pro dítě v normální rodině především matka. Potřeby bezpečí, sounáležitosti a lásky jsou základem pro vnitřní jistotu a vyrovnanost, schopnost udržovat pozitivní vztah ke světu i sobě samému, schopnost navazovat a udržovat trvalé a spolehlivé vztahy s okolím.⁴⁸

Typickým příkladem jsou „dvoukariérová manželství“ – rodiče jsou plně vytížení svým zaměstnáním, na dítě nezbývá žádný čas, kromě zajištění základních potřeb, láska dítěte je kupována materiálními potřebami, poskytováním velkého množství finančních prostředků, s kterými si většinou samo dítě neumí poradit. Zhoršení prospěchu ve škole je potom pro tyto rodiče velkým překvapením a nastupují „tvrdé“ sankce, jako zákazy chodit ven, několikahodinové učení, neustálé nesmyslné procvičování učiva. Tito rodiče se ve svém výchovném působení uchylují až k citovému vydírání dítěte: „Proč nám to děláš? Jenom nás trápíš. To máme za to, že ti všechno dáme. Musíme se za tebe stydět.“⁴⁹

---

⁴⁶ *Vlastní myšlenka.*

⁴⁷ MUFSONOVÁ, S., KRANZOVÁ, R. *O týrání a zneužívání.* Praha, 1996, s. 44.

⁴⁸ FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie.* Praha, 2009, s. 148.

⁴⁹ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže.* Praha, 2009, s. 25.

4 TÝRÁNÍ Z HLEDISKA ZÁKONA

Způsob, jakým společnost zachází s dětmi, je měřítkem její lidskosti. Vnímavost vůči bezpráví, páchaném na dětech se v sedmdesátých letech prokazatelně zvýšila. Důkazem toho jsou četné diskuze v médiích, projednávání tohoto tématu na mnoha kongresech a v mnoha publikacích a konečně Úmluva Organizace spojených národů (OSN), o právech dítěte, přijatá v roce 1989.⁵⁰

Děti jsou tělesně, emocionálně a ekonomicky závislé na svých rodičích nebo vychovatelích. Všechny společnosti a právní řády se snaží porozumět právům dětí a zodpovědnosti rodičů za výchovu dětí a dospělí většinou využívají deklarovaných práv dětí například na vzdělání, výchovu, životní úroveň, zdraví a podobně, ale často sami nerespektují jejich jiná práva, jejichž naplnění leží v takzvané soukromé zóně rodiny nebo ústavu. Děti samy nemají možnost tuto situaci změnit, proto je třeba, aby nebylo ignorováno násilí v soukromém životě a právo na ochranu dítěte proniklo do rodiny nebo náhradních vztahů.⁵¹

Právní ochrana dítěte vychází především z Ústavy České republiky (1/1993 Sb.), která stanovuje: „Ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, jsou bezprostředně závazné a mají přednost před zákonem.“ Takovou mezinárodní smlouvou je i Úmluva o právech dítěte (104/1991 Sb.). Dalším závazným dokumentem je Listina základních práv a svobod (2/1993 Sb.), která zaručuje „zvláštní ochranu dětí a mladistvých“. Ochrana dítěte je dále zaručena některými dalšími zákony, mezi nimi i zákonem o rodině (94/1993 Sb.), který upravuje ochranu práv dítěte ve vztahu k rodičům nebo trestní zákon (40/2009 Sb.), který dětem se syndromem CAN rovněž poskytuje velkou právní ochranu. Právní postavení dítěte a jeho ochrana mají vycházet z požadavku blaha dítěte.⁵²

Ústavní úprava

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod (dále jen „LZPS“) upravuje základní lidská práva. Ve vztahu k ochraně dětí lze uvést základní

---

⁵⁰ VANÍČKOVÁ, E., et. al. *Sexuální zneužívání dětí II*. Praha, 1999, s. 7.

⁵¹ VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí*. Praha, 2004, s. 50.

⁵² PÖETHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha, 1999, s. 18.

lidská práva a též hospodářská, sociální a kulturní práva. Z výčtu základních lidských práv lze zmínit:⁵³

- způsobilost každého mít práv,
- právo na život,
- právo na nedotknutelnost osoby,
- právo nebýt podroben mučení ani krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu,
- právo nebýt podroben nuceným pracím nebo službám,
- právo na zachování lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti,
- právo na ochranu jména,
- právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého života,
- právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.

Hlava IV. LZPS upravuje hospodářská, sociální a kulturní práva. Ve vztahu k pomoci ohroženým dětem je nejvýznamnější čl. 32, který zdůrazňuje potřebu poskytnout zvláštní ochranu dětem a mladistvým. Výslovně upravuje, že péče o děti a jejich výchovu je právem rodičů, avšak za podmínky, že jejich rodičovská práva nejsou omezena. Odloučení nezletilých dětí od rodičů je možné proti vůli rodičů jen rozhodnutím soudu na základě zákona, přičemž v podrobnostech je učiněn odkaz na zákonnou úpravu. Jednotlivé zákony České republiky upravují výkon výše uvedených práv tak, aby byla naplněna LZPS a každému se dostalo deklarovaných práv.⁵⁴

Sociální kontrola

Společnost má povinnost chránit bezpečnost svých členů proti násilí a v případě potřeby zasáhnout a chránit je. Toto uplatnění sociální kontroly se týká i rodin, které neposkytují dítěti bezpečné podmínky výchovy. Společnost se prostřednictvím svých institucí snaží zjistit, zda bylo dítěti ublíženo, navrhuje ochranu dítěte a potrestání toho, kdo mu ublížil.⁵⁵

---

⁵³ ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha, 2007, s. 8 – 9.

⁵⁴ ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha, 2007, s. 9.

⁵⁵ GJURIČOVÁ, Š. *Podoby násilí v rodině*. Praha, 2000, s. 71.

Mezinárodněprávní úprava práv dětí

Skutečnost, že děti mají stejná práva jako dospělí a že jejich práva je potřeba chránit speciálními zákony, byla zakotvena v Ženevské deklaraci práv dítěte z roku 1924 a v Deklaraci práv dítěte, jinak zvané také Charta práv dítěte, přijaté Organizací spojených národů (OSN) v roce 1959.⁵⁶

Za nejvýznamnější dokument v tomto směru je považována Úmluva o právech dítěte.

Úmluva o právech dítěte

Přijata Valným shromážděním OSN 20. listopadu 1989 a v platnost vstoupila na základě svého článku 49, odst. 1 dne 2. září 1990. Pro Československou federativní republiku vstoupila v platnost 6. února 1991 na základě souhlasu Federálního shromáždění a ratifikace prezidentem a tato platnost přešla dnem 1. ledna 1993 na oba nástupnické státy. Ratifikací se stát stává smluvní stranou Úmluvy a přebírá všechny závazky s ní spojené.⁵⁷

Smluvní strany se podpisem této Úmluvy zavázaly, že ochrání všechny děti před všemi formami diskriminace a trestání, které vyplývají z postavení, činnosti, vyjádřených názorů nebo přesvědčení jejich rodičů, zákonných zástupců nebo členů jejich rodiny a dále také to, žádné dítě nebude podrobeno mučení, nebo jinému krutému nebo nelidskému či ponižujícímu zacházení či trestání.⁵⁸

Dosáhnout ochrany dítěte před týráním a sexuálním zneužíváním, chce Úmluva dosáhnout především prostřednictvím zákonů a vybudováním institucí, jejichž úkolem bude zajišťovat bezpečí dítěte před porušováním jeho práv.⁵⁹

V preambuli Úmluvy o právech dítěte se mimo jiné uvádí: že dětství má nárok na zvláštní péči a pomoc, že rodina jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti, že

---

⁵⁶ PÖETHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha, 1999, s. 17.

⁵⁷ VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí*. Praha, 2004, s. 51.

⁵⁸ LUKÁŠEK, L. *Mezinárodní právo v komentovaných dokumentech*. Praha, 2011, s. 441.

⁵⁹ *Vlastní myšlenka.*

v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti dítěte musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění s vědomím, jak je uvedeno v Chartě práv dítěte přijaté OSN v roce 1959, „že dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením i po něm“.⁶⁰

Pojem „blaho dítěte“ je uveden v článku 3, jímž je smluvním státům uložena povinnost zajistit dítěti takovou ochranu a péči, která je nezbytná pro jeho blaho. Současně zavazuje smluvní strany Úmluvy brát ohled na práva a povinnosti rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za ně odpovědných. Toto ustanovení má významné postavení z pohledu výkladu právních norem, kdy všechny činnosti, týkající se dítěte, mají brát v úvahu plně a přednostně jeho zájmy. Úmluva o právech dítěte dále výslovně uvádí, že zájem dítěte musí mít přednost při jakékoliv činnosti týkající se dětí.⁶¹

Ochranou dětí před násilím se zabývá článek 19 a přímo uvádí, že státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, činí všechna potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoli jiných osob starajících se o dítě.⁶²

Rada Evropy

Rada Evropy se rovněž zabývá problematikou ochrany dětí. Příkladem může být přijetí Evropské sociální charty, Evropské úmluvy o osvojení dětí, Evropské úmluvy o právním postavení dětí narozených mimo manželství a Evropské úmluvy o výkonu práv dětí. Významným počinem byla první definice syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, který v roce 1992 přijala Zdravotnická komise Rady Evropy.⁶³

---

⁶⁰ VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí*. Praha, 2004, s. 52.

⁶¹ ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha, 2007, s. 9.

⁶² VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí*. Praha, 2004, s. 52.

⁶³ *Vlastní myšlenka*.

5 SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ DÍTĚTE

V posledních letech se i u nás začíná věnovat stále větší pozornost fenoménu sexuálního zneužití v dětství. Navazujeme tím na trend zahájený v západních zemích především začátkem osmdesátých let, kdy se v souvislosti s rozvojem moderního feministického a emancipačního hnutí žen začalo otevřeně mluvit (nejdříve v USA, posléze i v zemích západní Evropy) o existenci a rozsahu sexuálního zneužívání a incestu ve společnosti. Otevření tohoto problému pomohly i knižně publikované výpovědi žen (obětí incestu), po nichž vždy následovala v psychiatrických a psychoterapeutických ambulancích přímo epidemie pacientek s podobnou zkušeností. Problému se chopil více či méně bulvární tisk a hledání zážitku zneužití v anamnéze se stalo téměř módou. Nebylo pak ani výjimečné, že se v různých průzkumech sexuálních zkušeností obyvatelstva objevilo najednou i 30 – 40 % žen, jež uvedly tento zážitek v dětství, a to buď s příbuzným, nebo s cizím mužem.⁶⁴

V průběhu minulých desetiletí vznikla řada definic, které se snažily co nejobsažněji a nejvýstižněji formulovat podstatu sexuálního zneužívání dětí. Jednou z nich je definice Fräsera z roku 1981 (jestliže dospělý zneužije dítě ke svému sexuálnímu uspokojení) i širší definice Schechtera z roku 1976 (zapojení závislého, vývojově nezralého dítěte nebo adolescenta do sexuálních aktivit, které jimi nejsou plně pochopeny a přijímány a narušují sociální tabu v rodinných rolích), která inspirovala definici Zdravotní komise Rady Evropy: Sexuální zneužití dítěte je nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoli pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoli, komu bylo dítě svěřeno do péče, anebo kýmkoli, kdo dítě zneužívá. Takovou osobou může být rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovník či cizí osoba.⁶⁵

Jak vyplynulo z jednání 11. mezinárodního kongresu o zneužívání a zanedbávaném dítěti, konaném v roce 1996 v Dublinu, sexuální zneužívání dětí se stává ve světovém kontextu problémem číslo jedna.⁶⁶

---

⁶⁴ WEISS, P., et. al. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha, 2005, s. 11.

⁶⁵ PÖETHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha, 1999, s. 52.

⁶⁶ *Vlastní myšlenka*.

I přesto, že se problematika sexuálně zneužitých dětí začíná v posledních letech více otevírat, je stále v široké populaci výrazný postoj, že sexuální problematika je tabu a s dětmi se o ní nehovoří. Pokud dojde k sexuálnímu zneužívání, rodina se často snaží na celou tuto zkušenost zapomenout. Potlačit ji tím, že se chovají, jakoby se nic nestalo a odmítají jakékoli zásahy do rodiny.⁶⁷

E. Vaníčková spolu se svým týmem provedli epidemiologické studie sexuálního zneužití a na základě získaných retrospektivních výpovědí starších dětí, vypracovali model sexuálního zneužití dívek a chlapců.

Tabulka č. 2: Model sexuálního zneužívání dívek a chlapců⁶⁸

DÍVKA	CHLAPEC
Každá třetí dívka je sexuálně zneužita	Každý čtvrtý-pátý chlapec je sexuálně zneužit
Téměř každého druhého zneužití se dopustil člen rodiny	Dvě třetiny chlapců jsou sexuálně zneužity kdekoliv při náhodném kontaktu
Dívky jsou častěji sexuálně zneužívány opakovaně	Pro chlapce je typické, že jsou sexuálně zneužiti většinou jen jednou
„Osahávání“ je typickou formou zneužití dívek	Ani jeden chlapec nevěděl, že byl osaháván
Dívky se častěji svěří a vyhledají pomoc	Chlapci mají mnohem menší ochotu se svěřit

Incest

Incest je v lidské společnosti považován za nejkrutější a pro dítě nejvíce matoucí zážitek. Je to zrada nejzákladnější důvěry mezi rodičem a dítětem. Je to citově devastující zkušenost. Velmi mladé oběti jsou zcela závislé na agresorovi, nemají kam

⁶⁷ ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha, 2007, s. 5.

⁶⁸ VANÍČKOVÁ, E., et. al. *Sexuální zneužívání dětí 1*. Praha, 1997, s. 43 - 44.

utéct, na koho se obrátit. Z těch, které děti považovaly za své ochránce, se stali pronásledovatelé, a realita je pro ně zlým snem. Incestní vztah se odehrává mezi bezprostředně blízkými osobami, velká většina zneužitých dívek je obětí incestního vztahu. Nejčastějším případem je incestní vztah mezi otcem a dcerou nebo mezi nevlastním otcem a dcerou.⁶⁹

Definování incestu je obtížné, protože se právní a psychologické vymezení výrazně liší. Právní vymezení je úzké, zpravidla popisuje incest jako sexuální styk mezi pokrevně příbuznými. Z psychologického hlediska pokrývá incest mnohem širší škálu chování a vztahů. Zahrnuje tělesný kontakt agresora s částí těla dítěte, přičemž účelem tohoto kontaktu je sexuální vzrušení agresora. Agresor ale nemusí být pokrevně příbuzný. Existují i další podoby incestního chování zapříčiňující dalekosáhlé škody, i když nemusejí vycházet z tělesného kontaktu s dítětem. Patří sem případy, kdy se agresor před dítětem odhaluje, masturbuje před ním, nebo dokonce přiměje dítě, aby mu pózovalo pro sexuálně laděné fotografie. To všechno je incest.⁷⁰

Pozorujeme-li chování dětí, především v předškolním věku, vidíme, že s oblibou napodobují chování dospělých. Zvýšené erotické chování dětí je dáno jejich bezprostředností a touhou vyjadřovat své pocity. Freud uvádí, že děti svoji sexualitu prožívají na jiné úrovni než dospělí. Rády se mazlí, pobíhání bez šatů jim připadá jako samozřejmé a společné koupání spojené se hrou je pro ně hravou alternativou. Ke zneužití přirozeného modelu chování malých dětí může dojít tehdy, pociťuje-li dospělý jedinec sexuální reakci. Dojde-li k tomu, měl by obdobné aktivity alespoň dočasně vyřadit a navštívit odborníka, se kterým by se poradil. Ohrožené by v tomto případě byly všechny děti, kterým chybí základní informace o těle a sexuálním chování, bez ohledu na jiné charakteristiky. Jednoduše vyjádřeno, děti s nedostatečnou sexuální výchovou.⁷¹

5.1 Příznaky / projevy sexuálního zneužití

Abychom mohli děti účinně chránit před sexuálním zneužitím, měli bychom znát jeho typické příznaky.

---

⁶⁹ *Vlastní myšlenka.*

⁷⁰ FORWARDOVÁ, S. *Když nám rodiče ničí život.* Praha, 2008, s. 152.

⁷¹ VANÍČKOVÁ, E., PROVAZNÍK, K. *Sexuální násilí na dětech.* Praha, 1999, s. 19.

Projevy sexuálního zneužívání u dětí jsou různé a většinou se rozpoznají až při vyšetření odborníkem, typické symptomy sexuálního zneužití vyjadřuje dítě emocionálně (psychické projevy), fyzicky i svým chováním (fyzické projevy):⁷²

1. Fyzické projevy: (svědčí o prožitém sexuálním zneužití)

Varovné příznaky u dítěte lze rozdělit na dvě základní skupiny

A. *Traumata, fyzická poškození*

- Kožní léze – hematomy, zvráštěna obličeji, ve vlasech, na těle;
- Popáleniny – opařeniny, bodové popáleniny od cigaret, popálené dlaně;
- Rány – těžko vysvětlitelné, zvláště v oblasti anální a kolem dutiny ústní;
- Alopecie – vytrhané vlasy;
- Zlomeniny – těžko rozpoznatelný mechanismus úrazu (hlavy, žeber);
- Subdurální hematom (krevní sraženina v mozku);
- Viscerální léze – pohmoždění vnitřních orgánů;

B. Poškození růstu a vývoje: podvýživa; opoždění psychomotorického vývoje.

2. Psychické projevy:

Je nutno si uvědomit, že sexuální zneužívání nemusí být spojeno s utrpením. Pachatel může dítě vzrušovat, vzbuzovat v něm předčasnou sexuální aktivitu. Sexuálně zneužití děti mohou mít následně různé projevy a příznaky, jako je například strach, úzkost, sebepoškozování, noční pomočování, poruchy spánku a noční děsy, odmítání si svlékat na noc šaty, ztráta kamarádů a koníčků, nedůvěra k dospělým, panický strach být o samotě s dospělými, smutek, deprese, sebevražedné chování, užívání drog. Nelze dopředu říci, jaká bude psychická reakce dítěte, každá reakce dítěte je velice individuální.

Děti a mladiství, kteří se stali oběťmi sexuálního zneužívání, zahajují svůj sexuální život dříve, mívají větší počty náhodných partnerů. V dnešní době se stále častěji setkáváme i s případy dětí a mladistvých, kteří jsou drogově závislí.⁷³

Vzácně se u oběti sexuálního zneužití může objevit těhotenství či nákaza pohlavně přenosnou nemocí.⁷⁴

---

⁷² ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha, 2007, s. 18 - 19.

⁷³ WEISS, P., et. al. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha, 2005, s. 90.

⁷⁴ *Vlastní myšlenka.*

5.2 Syndrom sexuálně zneužívaného dítěte a jeho formy

Jak už bylo výše zmíněno, sexuálním zneužíváním je myšleno jakékoli nevhodné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu nebo chování, které vede k uspokojování sexuálních potřeb pachatele. Sexuální zneužívání zahrnuje formu bezdotykového a dotykového zneužití dítěte.⁷⁵

Bezdotykové zneužívání

Zahrnuje například voyeurismus, setkání s exhibicionisty a účast na sexuálních aktivitách, kde nedochází k žádnému kontaktu, například vystavování dítěte pornografickým videozáznamům.⁷⁶

Voyeurismus (z francouzského *voir* – vidět)

Jde o způsob získání sexuálního uspokojení pozorováním jiných osob při svlékání, nahých nebo při sexuálním styku. Takový člověk má problém se běžným způsobem vzrušit a tak toho dosahuje netradičními způsoby. Počínání tohoto člověka je ve většině případů tajné a tak si dítě nemusí být vědomo, že je pozorováno, někdy však může být pachatelem nuceno k tomu, aby se svléklo. Do této kategorie také patří pozorování dětí při sexuálních aktivitách, kdy se pachatel sám nezúčastní, ale dítě je nuceno k sexuálním aktivitám samo, s jiným dítětem, dospělým nebo i zvířetem.⁷⁷

Nejčastějším vysvětlením pro voyeuristické chování je předpoklad, že jde o sexuální stimulaci bez hrozby sexuálního kontaktu či odmítnutí. Voyeuři stráví často celé hodiny obcházením domů či dívčích internátů a mají obvykle své „rajony“, v nichž přesně vědí, kde a kdy mohou sledovat své vytypované objekty v intimních situacích. Někdy si vybírají určitá povolání (například umývání oken) či koníčky (například astronomii), které jim poskytují zvýšenou příležitost k realizaci deviantních potřeb.⁷⁸

Exhibicionismus (z latinského *exhibere* – nabídnout, ukázat)

Jde o sexuální úchylku, při které pachatel dosahuje sexuálního uspokojení odhalováním svých genitálií pohledům jiných osob. Může být provázen i masturbací.

---

⁷⁵ *Vlastní myšlenka.*

⁷⁶ GJURIČOVÁ, Š. *Podoby násilí v rodině*. Praha, 2000, s. 17.

⁷⁷ VANÍČKOVÁ, E., et. al. *Sexuální zneužívání dětí 1*. Praha, 1997, s. 15.

⁷⁸ CHMELÍK, J., et. al. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha, 2003, s. 141.

Blízká je i jistá forma obráceného voyeurství – vystavování dítěte pohledu sexuální aktivity jiných osob, buď přímo nebo prostřednictvím pornografických videozáznamů či fotografií.⁷⁹

Podle některých názorů exhibicionisté narušují kvalitu života a jeho normální fungování. I když exhibicionistické delikty jsou považovány za méně nebezpečné než sexuální delikty spojené s fyzickým kontaktem, mohou být následky setkání s exhibicionistou pro objekty stejně závažné.⁸⁰

Verbální zneužívání

Jedná se o používání obscénní řeči, obscénních výrazů či popisování sexuálních aktivit. Často jde o anonymní telefonní hovory, kdy volající nachází uspokojení jednak v používání sexuálně zabarveného obsahu, ale i tím, že nutí po telefonu dítě k různým sexuálním aktivitám (aby se svléklo, osahávalo a podobně). Uspokojení pak nachází v představě dítěte, které vykonává jeho pokyny. Většinou v takovém případě hrozí dítěti zabitím, pokud neposlechne (zde se velice názorně ukazuje nezralost dítěte, které podobným výhružkám věří, i když jsou fakticky nesmyslné). Pachatel může také používat výhružky sexuálním násilím k zastrašení dítěte.⁸¹

Dotykové zneužívání

Dotykové zneužívání je takové, kde dochází k pohlavnímu kontaktu, včetně doteků prsou a pohlavních orgánů, pohlavnímu styku, orálnímu nebo análnímu.⁸²

Níže jsou uvedeny některé z mnoha různých forem sexuálního zneužití dítěte.

Osahávání a ohmatávání

Formou dotykového zneužívání dítěte je především osahávání a ohmatávání pohlavních orgánů dítěte. Také se může jednat o osahávání horních částí stehna a prsou. Pachatel může dítě ohmatávat například pod záminkou masáže, udržování hygieny, natírání olejem a podobně.⁸³

---

⁷⁹ VANÍČKOVÁ, E., et. al. *Sexuální zneužívání dětí 1*. Praha, 1997, s. 15.

⁸⁰ CHMELÍK, J., et. al. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha, 2003, s. 147.

⁸¹ VANÍČKOVÁ, E., et. al. *Sexuální zneužívání dětí 1*. Praha, 1997, s. 15.

⁸² *Vlastní myšlenka.*

⁸³ *Vlastní myšlenka.*

Frotérství (z francouzského *frotter* - třít se)

Jedná se o poruchu sexuální preference. U frotérství je vzrušení dosahováno třením se o anonymní, neznámé objekty v tlačenicích (ve frontách, v tramvajích, rockové koncerty kapel a podobně). Muži trpící touto poruchou předstírají, že se těla dítěte dotýkají svým erigovaným penisem náhodou a neúmyslně, nicméně tato činnost jim přináší vzrušení. Většinou se svými oběťmi nekomunikují a jakékoli komunikaci se aktivně vyhýbají.⁸⁴

Penetrace (znásilnění)

Mimořádně brutální zneužití dítěte, protože zde vzhledem k fyziologické obtížnosti sexuálního styku může kromě zneužití dojít a také často dochází k poranění dítěte. Jedná se v pravém slova smyslu o soulož s dítětem.

Sadomasochistické aktivity

Jedná se o sexuální úchylku, kdy je jedinec sexuálně vzrušován či dosahuje uspokojení pouze trýzní-li druhou osobu či je-li jí trýzněn. V případě dětí jde častěji o sadistické aktivity, děti jsou bity, svazovány a mučeny různými způsoby. Někdy může dojít i k usmrcení dítěte – může se jednat o spojení sadismu s nekrofilii.⁸⁵

5.3 Charakteristika oběti a pachatele sexuálního zneužívání

Charakteristika oběti

Jaké děti se stávají cílem sexuálního zneužívání? Je známo, že děti se stávají oběťmi bez ohledu na jejich inteligenci, rasu, věk, prostředí, příslušnost k určité sociální vrstvě a na výši příjmu rodičů. Jsou to převážně děti, které nemají potřebné znalosti o svém těle a sexuálním chování obecně. Rizikové děti pocházejí z nefungujících a neúplných rodin. Avšak i děti z úplných rodin se mohou stát oběťmi sexuálního zneužití, a to tehdy, když na ně rodiče nemají čas. Takové děti se pak snadněji upnou na někoho, kdo jim věnuje pozornost a čas. Velmi ohroženou skupinou jsou děti s mentální

---

⁸⁴ CHMELÍK, J., et. al. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha, 2003, s. 147.

⁸⁵ VANÍČKOVÁ, E., et. al. *Sexuální zneužívání dětí 1*. Praha, 1997, s. 16.

retardací. Rizikové děti jsou ty, které není lehké výchovně zvládat a usměrňovat. Dále ty děti, které svým chováním vychovatele unavují, vyčerpávají, dráždí, nebo v případě pohlavního zneužívání i svým způsobem provokují či svádějí.⁸⁶

Věk dítěte je významným rizikovým faktorem z hlediska sexuálního zneužívání. Děti ve vývojovém stadiu kojenců, batole jsou rizikové naprosto všechny. Vysoce rizikové jsou pak děti ve věku předškolním. S rostoucím věkem, a tím i se zrající osobností dítěte, lze přímo úměrně hovořit o snižování rizikovosti. Ohroženým dítětem je také dítě nemocné. Nejde sice o osobnostní charakteristiku, ale důsledek nemoci ovlivňuje aktuální psychický stav dítěte a dočasně nebo trvale postihuje osobnostní charakteristiku. Podle typu nemoci se snižuje i obranyschopnost dítěte. Prevence předpokládá, zvláště v nemocnicích, ale i v rodině, zvýšený odpovědný dozor nad nemocným dítětem, kontroly fyzického stavu a chování ostatních osob u nemocného dítěte.⁸⁷

Rizikovým faktorem je také nedostatečnost sexuální výchovy a informovanosti dítěte. Dítě, které dokáže rozšířovat nepřiměřené chování dospělého, je méně ohroženo, že takovému chování podlehne. Sexuální výchova však byla u nás dlouhá léta zanedbávána a dosud její zavedení do škol vzbuzuje spíše rozpaky než souhlas.

U mravnostní trestné činnosti páchané na mládeži lze oběti rozdělit do tří základních kategorií:⁸⁸

- **Oběti v předpubertálním věku (věk 10-11 let)** – obětí kriminálních deliktů typu vyrábění a šíření dětské pornografie jsou děti ve věku kolem deseti let.
- **Oběti v pubertálním věku (věk 12-15 let)** – zpravidla u dívek je typické, že jsou již dostatečně pohlavně vyspělé a tuto svou vyspělost velmi často dávají na obdiv chlapcům, ale i dospělým. To do určité míry působí provokujícím způsobem na pachatele méně sexuálně zdrženlivé.
- **Oběti právně způsobilé (věk 15-18 let)** – obětí trestných činů kuplířství, obchodování se ženami a podobně jsou zase dívky ve věku kolem 18 let.

---

⁸⁶ ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha, 2007, s. 15 - 16.

⁸⁷ WEISS, P., et. al. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha, 2005, s. 78.

⁸⁸ CHMELÍK, J., et. al. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha, 2003, s. 147.

Charakteristika pachatele

Pachatelé sexuálního zneužívání jsou zastoupeni ve všech věkových kategoriích, ve většině případů se jedná o mužské pachatele. K rozlišení dochází u jednotlivých forem sexuálního zneužití. Pachatele, kteří se dopouštějí mravnostní trestné činnosti na mládeži, lze v převážné většině případů označit jako osoby, které trpí určitou formou sexuální deviace. Další skupinou pachatelů, jsou osoby se sexuální nedostatečností (například impotenti). Třetí skupinu pachatelů tvoří osoby, na kterých je oběť závislá. Jde převážně o otce dětí, vychovatele, pedagogické pracovníky a podobně, kteří jinak požívají velmi dobré pověsti, u kterých se začala projevovat určitá sexuální nedostatečnost, nebo jejich sexuální potřeby nejsou dostatečně uspokojovány. Tito pachatelé využívají závislosti oběti k zastírání trestné činnosti, zejména formou zstrašování a citovým vydíráním. Samostatnou kategorií jsou pachatelé, kteří jsou ve své podstatě také ještě dětmi. Jde o pachatele obvykle pubertálního věku, kteří se sexuálního zneužití dopouštějí spontánně.⁸⁹

Z obecných charakteristik pachatele sexuálního zneužívání lze vyvodit jeden důležitý závěr. Protože se může jednat o muže či ženu, nebo dokonce dítě či dospívajícího, pocházejícího z jakékoli společenské vrstvy a s jakoukoli úrovní vzdělání, je třeba opustit představu otrhaného tuláka, „úchyláka“, který číhá v skrytu na nevinnou oběť. Nebezpečí sexuálního zneužití může číhat na dítě kdekoliv, a jak se ukazuje, nejčastěji tam, kde se cítí, nebo by se mělo cítit nejbezpečněji – v rodině, v kruhu známých a přátelských lidí. Zároveň je dítě proti tomuto nebezpečí nejméně chráněno, protože z této strany nebezpečí nečeká.⁹⁰

5.4 Sexuální výchova dětí

Nejčastěji se rodiče spoléhají na to, že se sexuální výchovy zhostí škola. Hlavním důvodem, proč rodiče spoléhají na školu, je asi ten, že většině rodičů se s dítětem na téma sexualita velice těžko hovoří. Hovořit s dětmi otevřeně o sexu může být, ale stejně tak jako pro rodiče těžké i pro učitele ve škole, děti jsou velice citlivé a poznají, když je dospělý člověk, v našem případě učitel, v rozpacích a samotnému je

⁸⁹ CHMELÍK, J., et. al. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha, 2003, s. 23 - 24.

⁹⁰ VANÍČKOVÁ, E., et. al. *Sexuální zneužívání dětí 1*. Praha, 1997, s. 23.

velice nepříjemné o tomto tématu s dětmi hovořit. Řešením, aby se těmto nepříjemným situacím pro učitele předešlo, by bylo, kdyby sexuální výchovu ve škole vedli učitelé, kteří byli k výuce tohoto tématu vyškoleni nebo přímo odborníci na sexuální výchovu, které by škola o výuku požádala, právě tito lidé mohou děti lépe seznámit mimo jiné i s prevencí sexuálního zneužití. Mít dostatek informací je jednou ze základních podmínek prevence sexuálního zneužití.⁹¹

Sexuální výchova by podle většiny odborníků měla začínat v rodině, právě rodinné prostředí, v němž dítě žije, má určující roli v pohlavním vývoji dítěte. Sexuální výchova začíná v předškolním věku dítěte. Z tohoto pohledu asi děsí i nezasvěcenou veřejnost představa, že by se ve školách vyučovala sexuální výchova. Nicméně takto děsí asi každá výchova, která se učí. Přesto má i škola své poslání. Tím je výchova dítěte, jejíž neoddelitelnou součástí jsou i otázky spojené s tělesnými, psychickými i citovými změnami v dospívání, informace o riziku předčasného zahájení sexuálního života (pohlavní choroby, gravidita), které by na racionální úrovni měly doplňovat emocionálně podbarvené informace rodičů.⁹²

Nedílnou součástí sexuální výchovy tvoří již zmíněná prevence sexuálního zneužití dítěte. Děti s nedostatečnou sexuální výchovou se často stávají oběťmi sexuálního zneužívání, proto je velice důležité, aby se každé dítě v rámci sexuální výchovy seznámilo se sexuální problematikou, dokázalo hodnotit chování jiných osob, včetně situací, které mohou nebo ho již ohrožují, naučilo se říkat ne, v případě ohrožení vědělo jak utéct a umělo najít pomoc.⁹³

Většina autorů uvádí jako nejčastější a osvědčenou metodu vyučování sexuální výchovy formou vyprávění, vysvětlování, popisování nebo demonstrování.

Principy sexuální výchovy navrhl Täubner (1996), jsou to:⁹⁴

- Spolupráce rodiny a školy,
- sexuální výchova jako součást obecného projektu výchovy,
- sexuální výchova jako výsledek vědeckého poznání a stavu rozvoje společnosti,

---

⁹¹ *Vlastní myšlenka.*

⁹² VANÍČKOVÁ, E., et. al. *Sexuální zneužívání dětí I.* Praha, 1997, s. 49.

⁹³ *Vlastní myšlenka.*

⁹⁴ WEISS, P., et. al. *Sexuální zneužívání dětí.* Praha, 2005, s. 64.

- společná výchova dívek a chlapců,
- etičnost sexuální výchovy,
- aktuálnost, latentnost a projekce sexuální výchovy,
- komplexnost a harmonický rozvoj všech oblastí,
- přiměřenost a individuální přístup,
- aktivita dítěte a spolupráce s ním,
- pedagogičnost a odbornost osobnosti pedagoga.

Wurtee a Owensová docházejí na základě analýzy několika programů sexuální výchovy k základním zásadám, které by si děti měly osvojit:⁹⁵

- a) Dítě je pánem svého těla.
- b) Naučit se identifikovat, která místa těla jsou jenom privátní.
- c) Děti se mohou dotýkat svých privátních míst, ale v soukromí.
- d) Mohou se jich dotýkat také lékaři, zdravotní sestry a rodiče, když jde o zdraví a hygienu.
- e) Jiným dospělým (starším) to nelze dovolit, zvláště ne tehdy, když to má být tajemství.
- f) Děti nesmějí být nuceny dotýkat se privátních míst jiných lidí, zvláště ne starších.
- g) Když to dělá někdo, kdo je starší než dítě, není to nikdy vina dítěte.

Jaké je sexuální vědomí dnešních školních dětí ukazují výsledky z orientačního průzkumu, který provedla E. Vaníčková spolu se svým týmem. Velice překvapujícím údajem bylo zjištění, že školu nevedlo ani jedno dítě jako zdroj nejdůležitějších informací. Jsme-li si vědomi skutečnosti, že ne každá rodina se této povinnosti dovede, respektive chce zhostit, pak musíme očekávat, že sexuální výchovu za nás dělá někdo jiný. Kdo to je, názorně ukazují výsledky průzkumu. Z dobrých dvou třetin to jsou kamarádi. Ale hodnověrnost takto získaných informací stojí jistě na začátku řady dětských tragédií. Věk, kdy se dítěti dostávají první informace, se většinou pohybuje nad hranicí 10 let. Informace o sexualitě většinou přicházejí později a s tím spojená nízká míra zodpovědnosti dětí je jejich výrazným handicapem.⁹⁶

⁹⁵ VANÍČKOVÁ, E., et. al. *Sexuální zneužívání dětí II*. Praha, 1999, s. 66.

⁹⁶ VANÍČKOVÁ, E., et. al. *Sexuální zneužívání dětí I*. Praha, 1997, s. 50 - 51.

6 DOPADY TÝRÁNÍ A SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ NA PSYCHIKU DÍTĚTE

Následky utrpěného traumatu z týrání a sexuálního zneužívání, se mohou projevovat ve vývoji dítěte různými způsoby, pokud tyto následky nejsou včas řešeny, mívají velice špatný psychologický dopad. Takové trauma postupem času nezmizí a neoslabuje se, naopak, oběti tato stará emoční zranění určitým způsobem opakují ve svých současných vztazích.

6.1 Následky tělesného a psychického týrání

Svět týraného dítěte je světem plným bolesti z opakujícího se zklamání strachu z ohrožení. Tento svět je však jediný, který dítě má. Nemá na výběr, vrozené instinkty mu velí přežít a přežít znamená znovu a znovu se spoléhat na svoje okolí. Na realitu naplněnou úzkostmi a strachem se chtě nechtě musí adaptovat a přijímat ji jako normu.

Dítě, které je svým okolím ponižované nebo nadměrně kritizované, se nenaučí vážit si samo sebe. Svoji nejistotu může naopak kompenzovat agresivním napadáním slabších vrstevníků, tak jak to vidíme v případech šikany.⁹⁷

Následky tělesného a psychického týrání:⁹⁸

- Nedostatek sebedůvěry, pocity méněcennosti a nedostatečnosti,
- stavy úzkosti, sebevražedné úmysly a závislost na různých látkách,
- poruchy příjmu potravy – mentální anorexie a bulimie,
- potíže s vytvářením důvěrných vztahů, s nalezením někoho blízkého,
- sklon vybírat si v pozdějším životě další vztahy, v nichž dochází k týrání či zneužívání,
- tendence stát se obětí tělesného nebo emocionálního týrání i v dalším vztahu.

⁹⁷ PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha, 1999, s. 39.

⁹⁸ MUFSONOVÁ, S., KRANZOVÁ, R. *O týrání a zneužívání*. Praha, 1996, s. 82 - 83.

Psychicky deprimované děti mohou mít nedostatky v oblasti řeči a myšlení, to může mít vliv i na školní úspěšnost. Nejvíce příznačné jsou odlišnosti v emocionalitě. Tito jedinci bývají emočně distancovaní, nestabilní, dovedou se snadněji vyvést z míry – jsou výbušní, podráždění a agresivní. V dospělosti často bývají nezaměstnaní, nezvládají rodičovské role (rozvody), často nejsou sami schopni uspokojovat potřeby svých dětí a vystavují je rovněž psychické deprivaci.⁹⁹

6.2 Následky sexuálního zneužívání

Každý případ sexuálního zneužití je pro dítě bolestnou zkušeností a vyvolává celou řadu negativních důsledků. Důsledky dělíme do tří základních skupin: krátkodobé, dlouhodobé a posttraumatická stresová porucha.¹⁰⁰

Krátkodobé důsledky

Krátkodobými důsledky jsou reakce na zážitek sexuálního zneužití, jedná se o bolest, strach, zvýšenou úzkost, pocity viny, hanby a bezmocnosti, vztek, agrese, hostilita, smutek, lítostivost a plačtivost.¹⁰¹

Dlouhodobé důsledky

Dlouhodobé důsledky se projevují až jako určité změny v dospělosti. Závažnost a intenzita důsledků závisí na formě zneužívání, přičemž platí přímá úměra ve smyslu: čím dříve je zneužívání zahájeno, čím déle zneužívání trvá, čím vážnějším způsobem se děje, čím bližší osobou je pachatel, tím závažnější jsou dlouhodobé důsledky. Jsou to především:¹⁰²

- Trvalé a hluboké poruchy nálad, emoční nestálost, problémy v projevování emocí a neurotické symptomy jako úzkost, strach,
- poruchy sebevímání, snížené sebehodnocení, nízké sebevědomí, potíže se sebepojetím a sebeznáním,

---

⁹⁹ FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. Praha, 2009, s. 150.

¹⁰⁰ *Vlastní myšlenka.*

¹⁰¹ *Vlastní myšlenka.*

¹⁰² WEISS, P., et. al. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha, 2005, s. 171 - 172.

- poruchy spánku, koncentrace a paměti,
- pocity samoty, izolace, opuštění,
- pocity odlišnosti a poznamenanosti,
- sebevražedné myšlenky, pokusy a dokonalé sebevraždy,
- poruchy příjmu potravy – mentální anorexie a bulimie,
- psychosomatické obtíže,
- nadužívání drog všeho druhu, drogová závislost,
- neschopnost navázat a udržet partnerský vztah,
- navazování partnerských vztahů s prvky výrazné asymetrie či závislosti,
- opoždění psychosexuálního vývoje,
- časté střídání partnerů,
- negativní vztah k vlastnímu tělu,
- poruchy navazování sociálních vztahů,
- promiskuita a prostituce,
- změna náboženského vyznání.

Posttraumatická stresová porucha

Posttraumatická stresová porucha je nejzávažnějším následkem syndromu CAN, který zpravidla postihuje oběť dlouhá léta, někdy celoživotně a bez odborné pomoci mívá nepříznivou prognózu. Dostavuje se nejdéle do půl roku po zátěži. Projevuje se znečitlivěním, odtazením od významných osob, odosobněním, ztrátou zájmu o okolí a epizodami porušené paměti s nečekanými živými vzpomínkami a neschopností vlastní identifikace. Při prožití velmi silné stresové situace může dojít také k narušení schopnosti si událost zapamatovat.¹⁰³

Při posttraumatické stresové poruše se začíná měnit chování, mění se rytmus spánku, období bdělosti, dochází k rozkladu osobnosti a může se vytvořit obraz mnohočetné osobnosti. Dochází také ke změnám imunitního systému, které vedou k opakovaným infekcím, kdy se dítě nemůže uzdravit. Mezi dalšími příznaky posttraumatické stresové poruchy jsou také poruchy řeči, psychosomatické obtíže, násilí a agrese zaměřená jak na sebe, tak na okolí.¹⁰⁴

¹⁰³ ALEXA, J. *Žil jsem jako pedofil*. Praha, 2002, s. 12.

¹⁰⁴ VANÍČKOVÁ, E., et. al. *Sexuální zneužívání dětí II*. Praha, 1999, s. 57.

Reakce dětí na prožitá trauma:¹⁰⁵

- ***Děti ve věku 0 – 6 let***

Děti po traumatu jsou jakoby oněmělé a ztuhlé, na separaci reagují úzkostí, návratem do předchozích vývojových stádií (časté pomočování), odmítají potravu nebo naopak jedí příliš, někdy dochází také k poruchám spánku (zlé sny). Jejich trauma se často projevuje ve hře či kresbě.

- ***Děti ve věku 6 – 12 let***

U těchto dětí se objevují poruchy učení a problémy s chováním, jsou často uzavřeni do sebe nebo naopak, jsou velmi útočné. Objevují se u nich také psychosomatické potíže, jako je například bolest hlavy, břicha nebo bušení srdce. Tyto děti mají časté pocity viny a sami sebe odsuzují, jsou staženi sami do sebe. Děti v tomto věku mohou utíkat do své fantazie, ve které se pokoušejí částečně překonat své pocity bezmoci.

- ***Dospívající 12 – 18 let***

Na prožitá trauma reagují nejistotou, úzkostí, tyto osoby mají také sklon k sebepoškozování. Chovají se agresivně, agresivita se projevuje odporem ke škole nebo rodičovské autoritě. Mají sklon k záškoláctví, krádežím a často střídají své partnery, výjimkou není ani nadměrné užívání alkoholu či drog.

Prožitá zkušenost se s postupem času nezapomíná, ale může být čím dál méně sdílená. Jak by mohly oběti po deseti nebo dvaceti letech říci, že stále zakoušejí pocit tísně, když se jich zmocní představa jejich „pronásledovatele“? I když se jim podaří znovu žít naplno, mohou se tyto vzpomínky náhle objevit a působit jim utrpení. Ještě o mnoho let později je přiměje k útěku všechno, co jim blíže nebo vzdáleně připomene to, co vytrpěly. Vlivem traumatického zážitku se u nich rozvinula schopnost lépe rozpoznat perverzní znaky v určitém vztahu.¹⁰⁶

Je-li sexuální zneužití včas identifikováno, dítěti se dostane opory matky, respektive druhého rodiče a celé rodiny a v rámci terapie (psychoterapie dítěte, psychoterapie agresora a napravení vztahů celé rodiny) odpovídající pomoci, trauma je

---

¹⁰⁵ ČÍRTKOVÁ, L., et. al. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha, 2007, s. 54 – 55.

¹⁰⁶ HIRIGOYEN, M., F. *Psychické násilí v rodině a v zaměstnání*. Praha, 2002, s. 183.

zpracováno a odstraněno. Dítě si pak nemusí svoji zkušenost prožívat rozkladem osobnosti a nevyvine se posttraumatická stresová porucha.¹⁰⁷

Finkelhor posuzuje rozsah, ve kterém je dítě traumatizováno sexuální zneužitím, podle míry následujících faktorů:¹⁰⁸

- **Traumatická sexualizace** – podkladem traumatické sexualizace je vliv zneužití na sexuální citění a chování dítěte – násilník v dítěti vyvolá sexuální citění, což sebou přináší potřebu toto citění uspokojit, dítě se může stát závislé na sexuálních aktivitách násilníka;
- **Bezmocnost** – ta je zapříčiněna okolnostmi, ve kterých dítě nemá nad situací, v níž se nachází, žádnou kontrolu (jedná se o velmi významné trauma), prožívá strach a úzkost spojené s bezmocí, kterou si dítě stále více uvědomuje, tato bezmoc je zapříčiněna vyhrožováním a vydíráním dítěte agresorem. Pocit bezmoci je také charakteristický pro oběť, která se snaží najít pomoc a se svým utrpením se chce někomu svěřit a získat pro sebe ochranu, bohužel naráží na nepochopení a odmítnutí dospělých;
- **Stigmatizace** – vede k pocitu, že je dítě špatné nebo znehodnocené v důsledku nepřiměřeného sexuálního chování, má pocity studu a nevyřčené viny (dítě si připadá špinavé), vina se pojí s masivní emoční manipulací rodiče;
- **Zrada** – zážitek spojený s pocity zklamání a zrady od osoby, které dítě věřilo, vede k deziluzi a zlosti. Tato zkušenost může vést také k dlouhodobé ztrátě důvěry obecně.

6.3 Syndrom dětského přizpůsobení sexuálnímu zneužití

Syndrom dětského přizpůsobení sexuálnímu zneužití neboli *child sexual abuse accommodation syndrome* poprvé popsal americký lékař Ronald C. Summit (1983). Dítě po ataku sexuálního násilí nebo pod vlivem dlouhotrvajícího sexuálního zneužívání je v šoku nebo pod vlivem silného dlouhodobého stresu a po svěřením se s traumatickou zkušeností, kdy pocítuje jistou úlevu, vyrovnává se nevědomky se svým problémem popřením. Popření je nejběžnější forma vyrovnání se se stresem, nicméně je to projev

¹⁰⁷ VANÍČKOVÁ, E., PROVAZNÍK, K. *Sexuální násilí na dětech*. Praha, 1999, s. 80.

¹⁰⁸ ŘÍČAN, P., KREJČÍKOVÁ, D., et. al. *Dětská klinická psychologie*. Praha, 1995, s. 199.

bezmocnosti. Právě tyto klinické zkušenosti přivedly Summita k formulování syndromu dětského přizpůsobení sexuálnímu zneužití. Tento syndrom zahrnuje pět kategorií, z nichž dvě výskyt sexuálního zneužívání podmiňují, definují základní dětskou zranitelnost, zbývající tři jsou následnými možnostmi a dotýkají se násilí.¹⁰⁹

Syndrom dětského přizpůsobení sexuálnímu zneužití:¹¹⁰

1. Utajování

Je dáno závislostí dítěte na dospělé osobě, která ho zneužije a přiměje dítě společnou zkušenost prožívat jako společné tajemství. K utajování je dítě přinuceno vyhrožováním, citovým vydíráním a psychickým terorem. Důvodem, proč dětské oběti nevyhledávají pomoc, je strach z toho, že jim nikdo neuvěří.

2. Bezmocnost

Je dána hmotnou, sociální a citovou závislostí na dospělém agresorovi, kterým často bývá osoba, které je dítě svěřeno do péče a kterou má rádo, obtěžování úplně cizím člověkem se děje jen ve výjimečných případech.

3. Svedení a přizpůsobení

Je dáno tím, že dítěti nezbyvá než se sexuálnímu zneužití podřídit a pak se tomuto stavu přizpůsobit. Představu, že jeho rodič je tak zlý a zruďný, dítě nemůže přijmout, a proto obviňuje samo sebe. Domnívá se, že bude-li hodné, získá zpět rodičovu lásku. K úniku z pekla přizpůsobení se realitě sexuálního zneužití oběti často sahají ke zneužívání drog.

4. Opožděné, nepřesvědčivé a konfliktní odhalení

Je dáno tím, že dítě dlouho strádá, ale za některých nepříznivých okolností nezvládá zpracovat své trauma, nebo získáním podpory k výpovědi. Spouštěcím mechanismem nebývá sám akt sexuálního násilí, ale často bývá odhalení vyvoláno rodinným konfliktem nebo selháním přizpůsobovacích mechanismů v pubertě oběti. Dospívající oběť se osamostatňuje, uniká do part svých vrstevníků, a to vyvolává v agresorovi „žárlivost“, ten pak přísně trestá a stanovuje přísná pravidla.

---

¹⁰⁹ VANÍČKOVÁ, E., PROVAZNÍK, K. *Sexuální násilí na dětech*. Praha, 1999, s. 65.

¹¹⁰ VANÍČKOVÁ, E., et. al. *Sexuální zneužívání dětí 1*. Praha, 1997, s. 37 - 38.

5. *Odvolání výpovědi*

Je dáno tím, že se dítě ocitá v nezáviděníhodné situaci vůči dospělému, kterého označilo jako sexuálního agresora, rodina je rozbita, agresorovi hrozí vězení, matka dítě odsuzuje, napadá či citově vydírá, dospělí je označují za lháře, je potupně vyslýcháno, všichni se na ně dívají jako na nějakou raritu a často je odňato z emocionálního bezpečí rodiny a předáno do ústavu.

Předcházení syndromu přizpůsobení sexuálnímu zneužití

Vyjádření syndromu přizpůsobení je prostým logickým modelem pro pochopení chování dítěte a jeho akceptování v průběhu sporného vývoje sekundární viktimizace. Je východiskem pro formulování zásad krizové intervence sexuálně zneužitým dětem. Požadavky rozhodující o úspěšné intervenci, z nichž první tři tvoří základní zásady krizové intervence:¹¹¹

- **Poslouchání** – správné naslouchání tomu, co, jak, kdy, kde a komu dítě sděluje;
- **Respektování** – respektujeme sdělené informace a nezpochybňujeme je, respektujeme práva dítěte a snažíme se identifikovat problém (co se stalo a proč se to stalo);
- **Pochopení** – poznání a pochopení v komplexním pohledu (vztah agresor-dítě, opora rodiny, sociální dovednosti, právní odpovědnost);
- **Rychlost, pružnost, taktika a strategie** intervenčních zásahů a opatření
- **„Utajování“ důvěrně sdílených informací dítětem** - v celém průběhu krizové intervence je nezbytná ochrana (informace mohou být využity při rekonstrukci a v terapii);
- **Získání podpory rodiny pro oporu dítěte** – je třeba stanovit limity chování pro každého člena rodiny s využitím tvorby například rodičovské, sourozenecké, ženské nebo mužské koalice, důležité je, že jsou všichni členové rodiny zaangažováni;
- **Etický kompromis** – nejdůležitější, ale nejobtížnější požadavek (dítě v rodině, nebo v ústavu, kriminalizace agresorova chování, nebo psychoterapie agresora).

---

¹¹¹ VANÍČKOVÁ, E., PROVAZNÍK, K. *Sexuální násilí na dětech*. Praha, 1999, s. 67 - 68.

7 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit informovanost veřejnosti o problematice týraných a sexuálně zneužívaných dětí, jak se v této problematice orientují, zda se někdy ve svém okolí setkali s týraným či zneužívaným dítětem a jsou-li sami schopni rozpoznat známky / příznaky týrání a sexuálního zneužívání a zda znají možnosti jak těmto dětem pomoci.

Stanovené hypotézy:

H₁: Informovanost veřejnosti o dané problematice není dostatečná.

H₂: Většina společnosti nezná pojem syndrom CAN.

H₃: Převážná většina dotazovaných bude schopna vyjmenovat jednotlivé projevy týrání a zneužívání.

H₄: Téměř každý z dotazovaných bude znát alespoň jednu organizaci, která pomáhá týraným nebo zneužívaným dětem.

H₅: Velká část všech respondentů bude chtít, aby se o dané problematice více hovořilo.

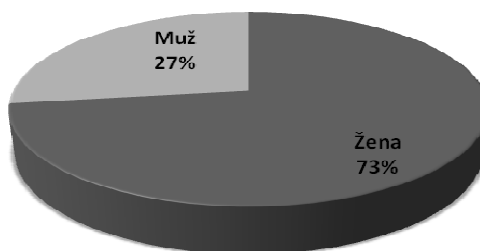
Dotazníkové šetření se uskutečnilo v lednu až únoru 2012. Dotazník se skládal z 15 otázek, které byly uzavřeného i otevřeného typu, kde měli respondenti možnost písemné odpovědi.

Věková hranice dotazovaných nebyla omezena, na otázky odpovídali respondenti anonymně. Celkem se dotazníkového šetření zúčastnilo 150 respondentů.

VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU:

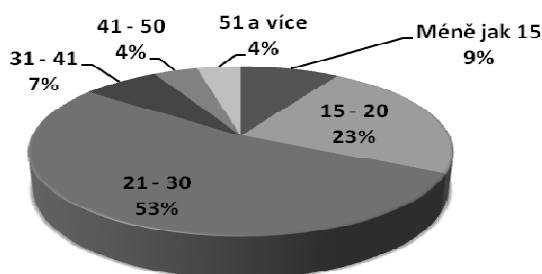
1. Otázka: Pohlaví

Více jak polovina ze 150 dotazovaných, tedy 65% tvořily ženy, zbývajících 35% muži.

2. Otázka: Věk

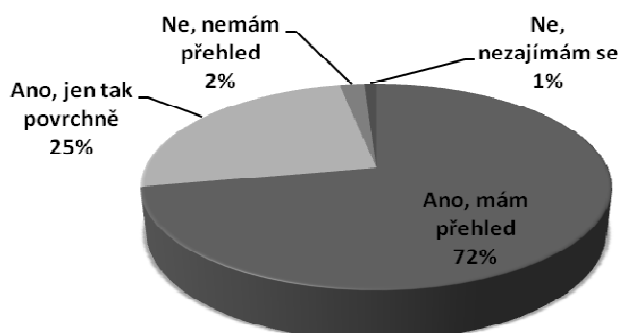
Věková hranice respondentů nebyla omezena, dotazníkového šetření se tak mohl zúčastnit kdokoli. Nejvíce byla v dotazníkovém šetření zastoupena věková kategorie 21 – 30 let.

3. Otázka: Víte co se skrývá pod pojmem týrání a sexuální zneužívání?

Převážná část všech respondentů uvedla, že má přehled o této problematice o to hned v 72%, 25% účastníků má přehled o této problematice jen povrchně, 2% nemají přehled a 1% se o tento pojem vůbec nezajímá.

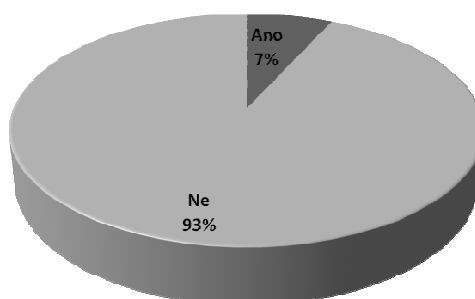
H₁ se v tomto případě nepotvrdila.

4. Otázka: Více to si představit pod pojmem syndrom CAN?

Téměř většina všech dotazovaných, tedy 93%, nedokázalo definovat tento pojem, zbylých 7% dotazovaných, tento pojem znalo.

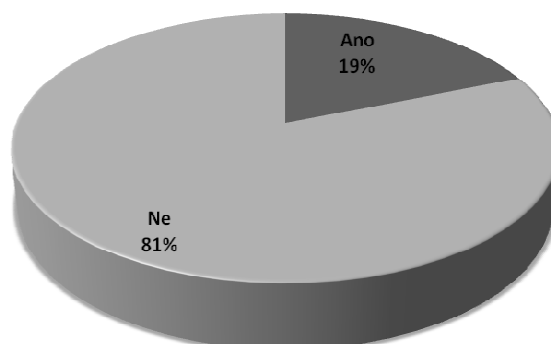
H₂ se v tomto případě potvrdila, velká část společnosti nezná pojem syndrom CAN.

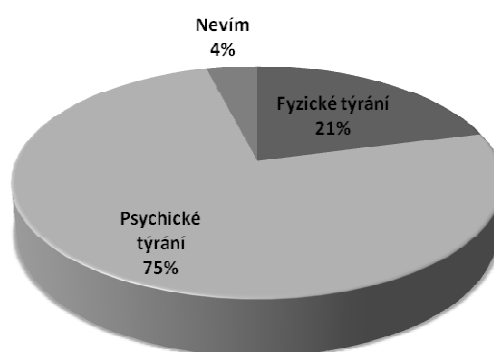
5. Otázka: *Setkal/a jste se někdy s týraným či zneužívaným dítětem?*

Více jak polovina dotazovaných respondentů, 81% uvádí, že se s týraným či zneužívaným dítětem nikdy nesetkali, 19% zbývajících respondentů uvedlo, že se s takovým dítětem již někdy setkalo.

6. Otázka: *Jakou formu týrání považujete za nejrozšířenější?*

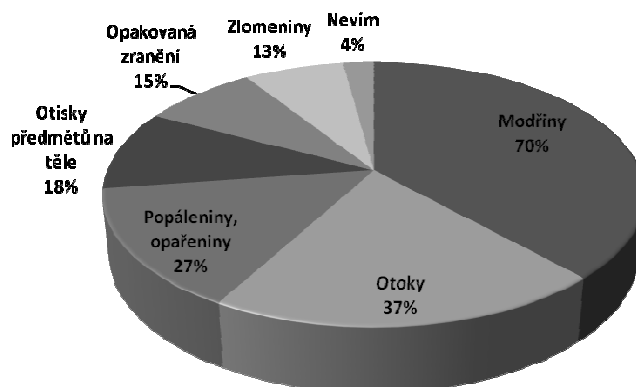
Většina dotázaných volila správně psychické týrání a to v 59%, fyzické týrání zvolilo 38% a 3% nevěděla jakou formu považovat za nejrozšířenější.

7. Otázka: *Uved'te některé projevy tělesného týrání.*

Nejčastěji respondenti uváděli modřiny 70%, následovaly otoky 37%, dále 27% popáleniny či opařeniny, pouze 4% respondentů neznalo žádný projev.

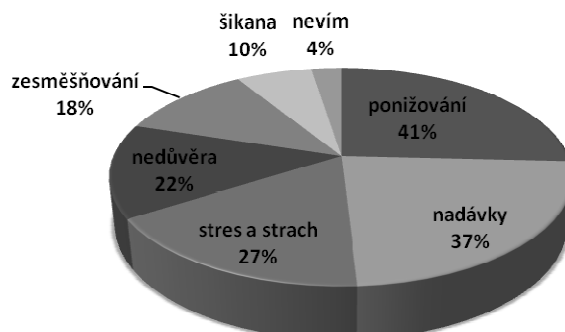
H₃ se v tomto případě potvrdila.

8. Otázka: *Uved'te některé projevy psychického týrání.*

Nejčastěji jako projev psychického týrání uváděli respondenti ponižování 41%, dále v 37% nadávky, 27% uvedlo stres a strach, pouze 4% neznala.

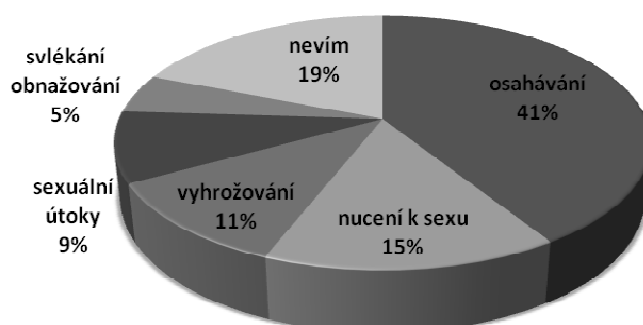
H₃ se zde také potvrdila.

9. Otázka: *Uved'te některé projevy sexuálního zneužívání.*

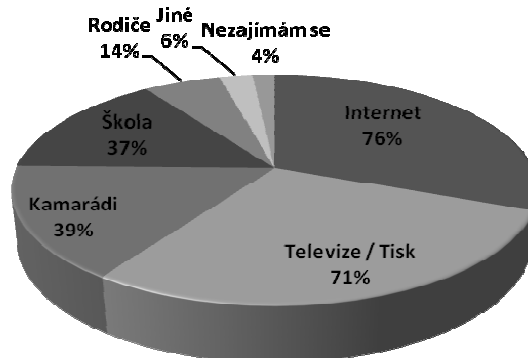
41% respondentů uvedlo osahávání, 15% nucení k sexu, 11% vyhrožování a 19% nevědělo.

H₃ se potvrdila i v tomto případě.

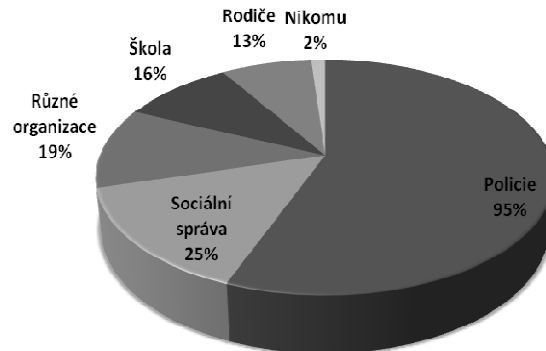
10. Otázka: *Z jakých zdrojů máte informace o týraných a zneužívaných dětech?*

Ve většině případů, získávají dotazovaní informace o dané problematice z internetu 76%, následuje televize / tisk 71% a kamarádi 39%, pouze 4% uvedly, že se o danou problematiku nezajímá.

11. Otázka: *Pokud byste se dozvěděl/a o týraném či zneužívaném dítěti, komu byste to oznámil/a?*

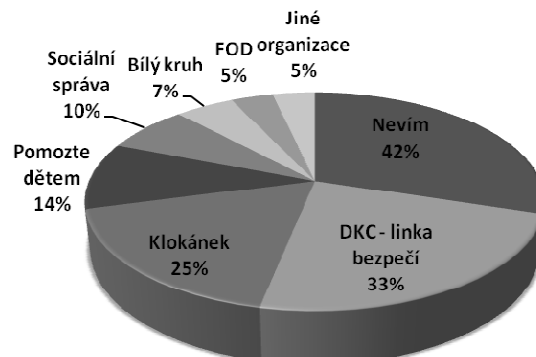
Velká většina všech respondentů 95%, by případ týrání či zneužívání oznámilo Policii, 25% Sociální správě, 19% organizacím pomáhajícím takovýmto dětem, 2% by týrání či zneužívání neoznámila.

12. Otázka: *Znáte nějakou organizaci v ČR, která pomáhá týraným či zneužívaným dětem, pokud ano, uveďte její název.*

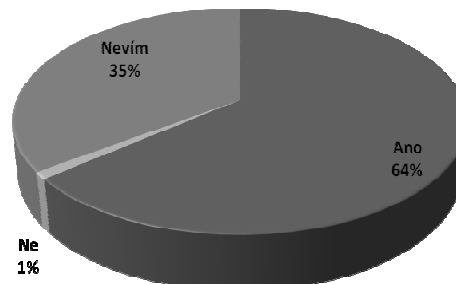
42% respondentů uvedlo, že nezná žádnou organizaci, 33% jmenovalo Dětské krizové centrum – Linku bezpečí, 25% uvedlo Klokánka.

H4 se v tomto případě vůbec nepotvrdila.

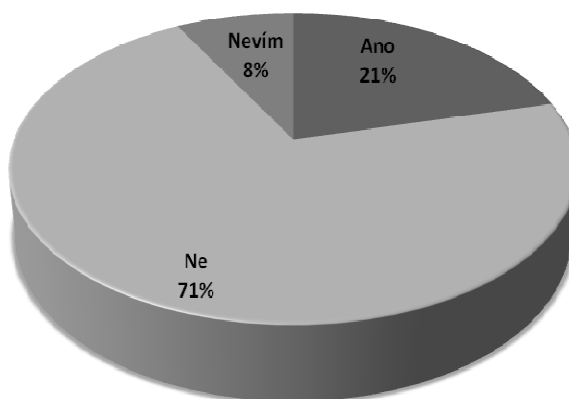
13. Otázka: *Dokázal/a byste pomoci týranému či zneužívanému dítěti?*

Většina dotázaných by byla schopna takovémuto dítěti pomoci 64%, jisto si nebylo 35%, jasné ne řeklo pouze 1%.

14. Otázka: *Je právní ochrana dětí v ČR dostačující?*

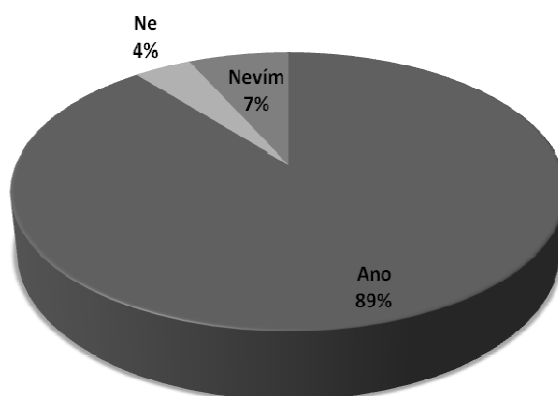
Velká většina respondentů uvedla, že právní ochrana v ČR není dostačující 71%, 21% si myslí, že dostačující je a 8% nevědělo.

15. Otázka: *Mělo by se o týrání a zneužívání dětí více mluvit?*

89% všech dotázaných je toho názoru, že by se o týrání a zneužívání mělo více mluvit, 7% nevědělo a 4% řekly jasné ne.

H₅ se v tomto případě potvrdila.

8 MOŽNOSTI POMOCI

Převážná většina obětí týrání a zneužívání se nikdy nikomu nesvěří, neřeknou, co se jim stalo nebo co se jim v současnosti děje. Mlčí z obavy, že by mohli být potrestáni, z pocitu viny a studu, ze strachu z postojů rodiny a obavy z jejího možného rozpadu. Pokud se však dítě odhodlá někomu se svými zážitky svěřit a tím ukončit své týrání či zneužívání, je velice důležité nezničit jeho důvěru, protože samo dítě si uvědomuje, že by už další zradu neuneslo a mohlo by tak dojít k jeho další traumatizaci.¹¹²

Co dělat jsme-li obětí týrání či zneužívání?

Prvním a velice důležitým krokem je začít o celé věci mluvit. Vybrat si osobu, které důvěřujeme a svěřit se jí s tím co se děje, například chápatějšího kamaráda, který vám jistě dodá odvahy promluvit si o celé věci s nějakým dospělým a požádat ho o pomoc. Oběti týrání či zneužívání se také mohou anonymně obrátit na linku důvěry nebo linku bezpečí a probrat své pocity s odborníkem.¹¹³

Výsledky prozrazení mohou být nepříjemné, ale následky neprozrazení by byly ještě horší. Neříci nic by znamenalo, že by týrání a zneužívání pokračovalo. A bez ohledu na následky má každý člověk právo nebyť takovému jednání vystaven. Každý má právo žít v bezpečném prostředí, s ochranou fyzického i mentálního zdraví a v podmínkách fyzického i duševního blaha. Dítě má právo očekávat od dospělých, kteří se o něj starají, že na ně bude spolehnutí a že ho budou respektovat. Dokonce, i když týrání a zneužívání skončilo, je důležité o něm někomu povědět. Jedním z nejbolestnějších důsledků týrání i zneužívání je pocit, že člověk musí uchovávat tajemství, zvláště pokud se toto tajemství zdá zahanbující.¹¹⁴

Jak pomoci týranému a zneužívanému dítěti?

Pokud víte o někom týraným či zneužívaným, nebo máte nějaké podezření, je velice důležité, začít tuto situaci okamžitě řešit. Každý případ týrání a zneužívání sebou

---

¹¹² *Vlastní myšlenka.*

¹¹³ *Vlastní myšlenka.*

¹¹⁴ MUFSONOVÁ, S., KRANZOVÁ, R. *O týrání a zneužívání.* Praha, 1996, s. 99 – 100.

přináší otázku: Jak zajistit bezpečí dítěte tak, abychom je co nejméně ohrozili a poškodili?¹¹⁵

Předtím, než cokoliv učiníme, je nejlepší vše projednat s dítětem samým. Pokud si nejsme svým podezřením jisti, můžeme naše dosavadní zjištění a závěry porovnat s jeho názory a pocity. Dítě by mělo být informováno o všem, co se s ním děje a bude dít. Je potřebné, aby pochopilo, že všechny kroky, které děláme, jsou v jeho zájmu a že nám může plně důvěřovat. Nejlepší způsob jak dítěti pomoc, je spolehnout se na instituce, které jsou státem pověřené ochranou dítěte před týráním a zneužíváním, mezi tyto instituce patří Policii ČR nebo státní zastupitelství. Pomoc nám mohou také sociální pracovníci z oddělení péče o děti a rodinu příslušných okresních, obvodních či místních úřadů.¹¹⁶

Co dělat když se nám dítě svěří?

Prvním a velice důležitým krokem je dítěti věřit, dále ho ujistěte, že nenese žádnou vinu na tom, co se mu stalo nebo co se mu děje. Dítě pochvalte za jeho odvalu se svěřit a vysvětlete mu, že není samo, že to samé potkalo i jiné děti, nevnucujte mu své pocity. V žádném případě mu neslibujte věci, které nemůžete splnit. Mluvte s ním klidně a otevřeně, nazývejte věci pravým jménem. V žádném případě nenuťte dítě do líčení detailů, pokud je samo spontánně nesdělí. Dítě ujistěte, že nedovolíte, aby se podobný případ opakoval. Vyhledejte odbornou radu a pomoc.¹¹⁷

8.1 Psychologické vyšetření a výslech oběti

Psychologické vyšetření je zaměřeno na osobnost a intelekt dítěte, jeho schopnost pamatovat si prožité události. Neméně důležité jsou vztahy v rodině dítěte. Velmi podstatnou roli, zvláště u nejmladších dětí, hrají jejich komunikační schopnosti. V komunikačních dovednostech můžeme vidět velký rozdíl mezi dětmi, které již chodí do školy, které jsou v předškolním věku, nebo které jsou na konci batolecího období.

---

¹¹⁵ *Vlastní myšlenka.*

¹¹⁶ PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha, 1999, s. 73 - 74.

¹¹⁷ Fond ohrožených dětí – Týrané děti [online]. 2010, [cit. 8. února 2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.fod.cz/>>.

Z tohoto důvodu vznikly typické loutky pro děti – demonstrační pomůcky. Dnes již obecně známé jako „Jája a Pája“. Princip projektu „Jája a Pája“ vychází z toho, že hra je vlastní všem dětem. Panenky používané k účelům vyšetřování se liší od běžných tím, že mají genitálie a otvory, které jsou v lidském těle: ústa, nos, otvor do vaginy u panenky, která znázorňuje maminku i holčičku. Tytéž otvory a penis jsou u chlapečka a dospělého muže. Panenky dostaly profesionální název anatomické panenky. To, že dítě ukazuje i věci, o kterých mluví, dovoluje proniknout do jeho slovní zásoby. Pro děti je jednodušší něco ukázat, než vyprávět o něčem, za co se třeba stydí.¹¹⁸

Dvojice loutek „Jája a Pája“ je chráněným průmyslovým vzorem Ministerstva vnitra ČR a Policie ČR, ve smyslu zákona č. 527/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů, takzvaný patentový zákon.¹¹⁹

Rozhovor s malým dítětem může být veden nejen prostřednictvím anatomických panenek, ale i jiných pomůcek, například figurky z Lega, lidské postavičky nebo zvířátka, můžeme nabídnout modelovací hmotu nebo můžeme použít loutky a asociaci pohádkou. Některé děti malují obrázky, kde se zobrazují jejich smutné zážitky, při interpretaci těchto výtvorů je však třeba velké opatrnosti a zkušenosti. Pozorujeme-li, že je dítě velmi uzavřené, je vhodné při prvním setkání jen navázat kontakt a šetření situace kolem zneužití přesunout na další setkání. Rozhovor by se měl vždy odehrávat v přátelském prostředí, bez rušení telefonem, za přítomnosti jednoho vyšetřujícího. K této možnosti napomáhá jednocestné zrcadlo. Díky jednocestnému zrcadlu je možná i následná konzultace s kolegy a přítomnými pracovníky z jiných profesí. Je to cesta k tomu, jak hledat optimální cestu v řešení případu dítěte. Většina zneužitých dívek dává přednost hovořit se ženami.¹²⁰

Je třeba říct, že nutným počátkem jakékoli práce s traumatizovaným dítětem je zajistit, aby nebylo dále zneužíváno. Co se týče terapeutické práce, je složitá a vyžaduje samozřejmě zkušené odborníky. Jako slibný model se jeví multisystémový model terapie, který kombinuje individuální terapeutická sezení s dítětem, terapeutickou práci s rodinou a případně skupinovou terapii. Důležitou součástí terapeutického sezení

---

¹¹⁸ HANUŠOVÁ, J. *Sexuální násilí na dětech – syndrom CAN*. Praha, 2006, s. 19.

¹¹⁹ *Vlastní myšlenka*.

¹²⁰ WEISS, P., et. al. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha, 2005, s. 91.

s rodinou je, aby pachatel sexuálního zneužití převzal jednoznačně zodpovědnost za své chování, a pokud to okolnosti dovolují, aby se dítěti osobně omluvil.¹²¹

Pro léčbu sexuálně zneužitých dětí platí, nestačí léčit oběť, ale že je třeba pracovat i s agresorem pokud pochází z rodiny, ale také pracovat s celou rodinou, kde je třeba vytěsnit negativní vztahy a pomoc nahradit je jejich pozitivní alternativou. O efektu terapie rozhoduje rychlost, s jakou se zahájí, osobnosti terapeuta a respektování etických norem v průběhu celé psychoterapie. Terapeut se v prvním stádiu terapie zaměřuje pouze na dítě, na podporu jeho sebehodnocení, získání jistého stupně nezávislosti (přiměřeně věku) a vysvětlení významu sexuality. Tím se již začíná rodinná terapie, která se snaží zlepšit rodinnou komunikaci, učí znát rodinu, pravidla sexuálního soužití a vytvářet uvnitř rodiny koalice. V rámci rodinné terapie probíhá i náprava rodinných vztahů různých dvojic uvnitř rodiny. Dítě může být zařazeno do skupinové psychoterapie stejně starých dětí. Obdobně probíhá ve skupinách terapie matek zneužitých dětí a pachatelů.¹²²

8.2 Kde hledat pomoc

Pokud víte o dítěti, které je obětí týrání či zneužívání a rozhodnete se mu pomoc, nebo se samo dítě rozhodne, že požádá o pomoc, je dobré znát instituce, na které se může dítě nebo vy obrátit. Následující přehled vám pomůže v orientaci - jaké druhy institucí jsou vám k dispozici.¹²³

Okresní a obvodní úřady

Oddělení péče o dítě a rodinu, sociální referáty.

Policie České republiky

Místní oddělení – kriminální služba.

Kontakt: Telefon: 158 nebo 112

---

¹²¹ GJURIČOVÁ, Š. *Podoby násilí v rodině*. Praha, 2000, s. 72.

¹²² VANÍČKOVÁ, E., et. al. *Sexuální zneužívání dětí II*. Praha, 1999, s. 57.

¹²³ *Vlastní myšlenka.*

Český helsinský výbor (www.helcom.cz)

Posláním tohoto výboru je podpora a ochrana základních hodnot, ochrana rovnosti a osobní svobody, mezi hlavní oblasti jeho působení patří také dětská práva.¹²⁴

Kontakt:¹²⁵

- Telefon: +420/220 515 188, +420/257 221 141
- Adresa: Český helsinský výbor, Štefánikova 21, Praha 5

Dětské krizové centrum (www.dkc.cz)

Hlavním zaměřením je problematika syndromu CAN (syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte) a to jak v oblasti prevence a diagnostiky, tak v oblasti terapie. Pracovní tým Dětského krizového centra (dále jen DKC) tvoří psychologové, sociální pracovníci a psychoterapeuti. Předností práce DKC je bezesporu dlouhodobost a odbornost poskytované péče. Součástí DKC je telefonická a internetová Linka důvěry.¹²⁶

Významnou součástí Dětského krizového centra je již zmíněná Linka důvěry. Jde o nepřetržitou možnost telefonického styku pro pomoc či radu klientů s centrem, ale i o způsob komunikace s terénem. Umožňuje pohotovou pomoc dalším institucím, orgánům a pracovištím, pokud ji nejsou s to dítěti a jeho rodině v nouzi poskytnout. Zde se využívá prakticky jen pro cílenou pomoc dětem v nouzi, zatímco Linka bezpečí, jež má průměrně až tisíc hovorů za den, může poskytnout nejenom určitý obraz o syndromu CAN v populaci, ale též důležitou informaci o tom, co naše děti zatěžuje, trápí a s čím se potřebují svěřit.¹²⁷

Kontakty:¹²⁸

- Nonstop Linka důvěry +420/241 484 149
- E-mail internetové linky důvěry: problem@дитеkrize.cz

---

¹²⁴ *Vlastní myšlenka.*

¹²⁵ Český helsinský výbor – *Informační letáky* [online]. 2008, [cit. 10. února 2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2008082102>>.

¹²⁶ Dětské krizové centrum [online]. 2002, [cit. 10. února 2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.dkc.cz/>>.

¹²⁷ WEISS, P., et. al. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha, 2005, s. 167.

¹²⁸ Dětské krizové centrum [online]. 2002, [cit. 10. února 2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.dkc.cz/>>.

- Chat: www.elinka.iporadna.cz
- Adresa: V Zápolí 1250/21, 141 00 Praha 4 - Michle

Růžová linka (www.ruzovalinka.cz)

Helpline Růžová linka je telefonická linka pro děti a mladé lidi, kteří se ocitnou v akutní krizi, nevědí si rady se svojí životní situací, mají jakékoli problémy, nemohou nebo nechtějí požádat o pomoc nikoho ve svém bezprostředním okolí. Tato linka je jedním ze zařízení psychosociální sítě pomoci dětem a nabízí krizovou intervenci. Základním záměrem krizové intervence dětí je:¹²⁹

1. Prevence prohlubování problému – traumatu s cílem minimalizovat následky na zdraví;
2. včasná detekce ohrožení dětí násilím s cílem okamžité terapie;
3. pomoc k řešení problému s cílem poskytnout dítěti potřebné informace a nastítnit mu alternativy řešení;
4. poskytnutí rady pro pomoc v okamžité situaci s cílem ochrany dítěte.

Kontakty:¹³⁰

- Telefon: +420/272 736 263
- E-mail: ruzovalinka@centrum.cz
- Adresa: Ruská 87, 100 00 Praha 10

Klokánek (www.klokanek-laskova.cz)

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Klokánky mohou děti přijímat na základě žádosti, například žádosti samotného dítěte nebo osoby, která dítě nalezne opuštěné nebo v jiné krizové situaci. Klokánky mají nepřetržitý provoz.¹³¹

Kontakty:¹³²

- Telefon: +420/271 912 500, +420/724 667 672
- E-mail: klokanek.laskova@fod.cz

¹²⁹ VANÍČKOVÁ, E., et. al. *Sexuální zneužívání dětí II*. Praha, 1999, s. 17.

¹³⁰ Růžová linka – Kontakty [online]. 2004, [cit. 10. února 2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.ruzovalinka.cz/kontakt.htm>>.

¹³¹ *Vlastní myšlenka.*

¹³² Klokánek – Laskova [online]. 2009, [cit. 10. února 2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.klokanek-laskova.cz/>>.

- Adresa: Láskova 1803, 148 00 Praha 4 - Chodov

Pedagogicko-psychiatrická poradna

Tuto poradnu naleznete v každém regionu ČR, je určena pro děti a mládež, kteří mají problémy se školou. Hlavní příčinou těchto problémů nemusí být nutně škola, ale například jiné situace, kterým je dítě vystaveno, například rodinná situace.

Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy

Tuto poradnu také nalezneme v každém regionu ČR, je určena všem věkovým kategoriím, lidem, kteří mají problémy s nějakým vztahem, například může jít o vztahy v rodině, vztah dítěte s rodičem a podobně.

Intervenční centrum

Intervenční centra působí v každém kraji ČR, pracoviště poskytují krizovou pomoc všem osobám ohroženým domácím násilím, které svou situaci chtějí řešit a hledají pomoc, radu a informace. Osoby v kontaktu s Intervenčním centrem mohou vystupovat anonymně.¹³³

Mezi základní služby, které centrum poskytuje, patří sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv, oprávnění zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. Osobám ohroženým je také zprostředkována následná pomoc (sociální, psychologické, právní povahy, a případně zprostředkování ubytování v azylových domech).¹³⁴

Psychoterapeutická centra a pracoviště

Psychoterapie se zaměřuje na léčbu duševních onemocnění a poruch; úzkosti, strach, deprese, pocity viny, smutek, obavy o zdraví, ztráta smyslu života, a podobně. Pomáhá zvýšit duševní zdraví a zlepšit vztahy v určité skupině, například v rodině.¹³⁵

---

¹³³ *Vlastní myšlenka.*

¹³⁴ Domácí násilí – Intervenční centra [online]. 2009, [cit. 10. února 2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.domacinasili.cz/intervencni-centra/intervencni-centra-informace-jake-sluzby-poskytuji-a-nabizi/>>.

¹³⁵ *Vlastní myšlenka.*

ZÁVĚR

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo utřídit informace o problematice týrání a sexuálního zneužívání dětí, upozornit na vážnost tohoto problému a na dopad týrání a sexuálního zneužívání na dětskou psychiku. Všechny stanovené cíle bylo v práci dosaženo.

Syndrom CAN je velice obsáhlé téma, jak jsme zjistili ze získaných poznatků. Jedná se o téma velice závažné a nebezpečné, které v nejhorších případech může mít za následek i smrt dítěte. Oběťmi týrání a zneužívání se děti stávají především proto, že jsou bezbranné a často jim ani nemusí být přesně jasné to, co se s nimi děje. K týrání a zneužívání ve většině případů dochází v prostředí, které je dítěti nejbližší a dítě by se v něm mělo cítit bezpečně, tedy v rodině. Pachatelé se stávají lidé, kteří jsou dítěti velmi blízcí, nejčastěji jsou to rodiče dítěte či jeho opatrovníci.

U týraného či zneužívaného dítěte lze pozorovat určité známky toho, že je dítě obětí týrání či zneužívání, ať už se jedná o viditelné známky, jako jsou například modřiny či jiná častá zranění a zlomeniny, známkou toho, že se s dítětem něco děje, že není něco v pořádku, může být také jeho náhlá změna chování.

Lidé, kteří přicházejí do kontaktu s dětmi, jako jsou například lékaři, pedagogové nebo sociální pracovníci, by měli být dostatečně informováni o příznacích tohoto jevu, což by zabránilo tak velkému počtu neodhalených či pozdě nahlášených případů sexuálně zneužívaných a týraných dětí, kterých je v České republice několik tisíc.

Psychické trauma, které dítě týráním či zneužíváním utrpí, si pak sebou nese dlouhou dobu, často i celý život. Těmto následkům však lze předejít nebo je alespoň částečně minimalizovat, a to především včasným rozpoznáním příznaků. Velice důležitá je široká osvěta veřejnosti o dané problematice a specifická informovanost vychovatelů dítěte. Je sice pravda, že v poslední době je tématu týraných, zanedbávaných a sexuálně zneužívaných dětí věnována velká pozornost, velmi často se o této problematice diskutuje v médiích a tisku, bohužel i přesto, je informovanost většiny lidí minimální, jak vyplynulo z provedeného dotazníkového šetření.

Veřejnost by měla být dále také upozorněna na svou oznamovací povinnost hlásit jakékoli podezření na týrání či zneužívání dítěte a to co nejdříve příslušným orgánům či organizacím zabývajících se pomocí týraným a zneužívaným dětem. Vládní a nevládní organizace by měli v těchto věcech spolu lépe spolupracovat.

V dnešní době lidé tráví hodně času u televize nebo na internetu, proto by bylo velice vhodným řešením prostřednictvím masmédií více působit na podvědomí společnosti, seznámit ji s danou problematikou a s tím jak se správně zachovat při podezření na týrání nebo zneužívání dítěte, či jak toto špatné zacházení rozeznat / odhalit, komu tento případ ohlásit, na koho se obrátit. S tím, že by se o problematice týraných a zneužívaných dětí mělo více mluvit, souhlasil téměř každý účastník provedeného dotazníkového šetření.

Jako vhodný preventivní prostředek / opatření by mohla být například malá informativní brožurka, která by se zasílala do jednotlivých domácností nebo se rozdávala dětem ve škole například v rámci hodin sexuální výchovy. Brožurky by obsahovaly základní informace o týrání a zneužívání dětí, jednotlivé pokyny jak se zachovat v případě, že se dozvíme o týraném či zneužívaném dítěti nebo jak by si dítě mělo počínat v případě, že se ocitne v krizové situaci.

Navrhuji, aby se do školních osnov plně vrátila výuka sexuální výchovy, která by se vyučovala již od prvního stupně. Děti, by se mimo jiné naučili, znát své tělo, konkrétně místa, která jsou privátní, kdo se těchto míst smí dotýkat a kdo ne. Dále by se děti naučily rozeznat situace, kdy jim chce někdo ublížit a jak na takové chování správně reagovat. Úkolem sexuální výchovy je přece i ochrana dětí a není pravda, že je sexuální výchova neúčinná, ostatně i řada výzkumů dokazuje, že je tomu právě naopak.

Násilí bylo a je bohužel součástí každé společnosti, je ale na každém z nás zda se rozhodneme pomoc a tím alespoň trochu přispět ke zlepšení situace v „boji“ proti násilí, nebo snad zůstaneme stát a násilí budeme jen smutně přihlížet?

Doufám, že tato bakalářská práce, která se dotýká velmi citlivého tématu, dokáže oslovit všechny její čtenáře a poskytne jim mnoho zajímavých teoretických poznatků, které jim budou přínosem.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam literárních zdrojů

1. ALEXA, J. *Žil jsem jako pedofil*. Praha : Portál, 2002. 190 s. ISBN 80-7178-675-6.
2. ČÍRTKOVÁ, L., et. al. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha : Grada, 2007. 192 s. ISBN 978-80-247-2014-2.
3. DUNOVSKÝ, J. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha : Avicenum, 1986. 140 s. ISBN 08-040-86.
4. DUNOVSKÝ, J., et. al. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha : Grada, 1995. 245 s. ISBN 80-7169-192-5.
5. FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. Praha : Grada, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3.
6. FORWARDOVÁ, S. *Když nám rodiče ničí život*. Praha : Motto, 2008. 343 s. ISBN 978-80-7246-417-3.
7. GJURIČOVÁ, Š. *Podoby násilí v rodině*. Praha : Vyšehrad, 2000. 101 s. ISBN 80-7021-416-3.
8. HANUŠOVÁ, J. *Sexuální násilí na dětech – syndrom CAN*. Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 24 s. ISBN 80-86991-78-4.
9. HANUŠOVÁ, J. *Sexuální zneužívání*. Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 36 s. ISBN 80-86991-64-4.
10. HIRIGOYEN, M., F. *Psychické násilí v rodině a v zaměstnání*. Praha : Academia, 2002. 229 s. ISBN 80-200-0994-9.
11. CHMELÍK, J., et. al. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha : Portál, 2003. 208 s. ISBN 80-7178-739-6.

12. LUKÁŠEK, L. *Mezinárodní právo v komentovaných dokumentech*. Praha : Karolinum, 2011. 469 s. ISBN 978-80-246-1898-2.
13. MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha : Grada, 2009. 152 s. ISBN 978-80-247-2310-5.
14. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. Praha : Galén, 1994. 214 s. ISBN 80-85824-06-X.
15. MUFSONOVÁ, S., KRANZOVÁ, R. *O týrání a zneužívání*. Praha : NLN, 1996. 131 s. ISBN 80-7106-194-8.
16. PÖETHE, P. *Dítě v ohrožení*. 2. vyd. Praha : G plus G, 1999. 186 s. ISBN 80-86103-21-8.
17. ŘÍČAN, P., KREJČÍKOVÁ, D., et. al. *Dětská klinická psychologie*. 2. vyd. Praha : Grada, 1995. 450 s. ISBN 80-7169-512-2.
18. SYNÁČKOVÁ, J. Šest tisíc týraných dětí. Vizitka českých rodičů. *Lidové noviny*, 2011, roč. XXIV, č. 112. 30 s. ISSN 1213-1385.
19. ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. 36 s. ISBN 978-80-86991-27-6.
20. VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí*. Praha : Grada, 2004. 116 s. ISBN 80-247-0814-0.
21. VANÍČKOVÁ, E., PROVAZNÍK, K. *Sexuální násilí na dětech*. Praha : Portál, 1999. 120 s. ISBN 80-7178-286-6.
22. VANÍČKOVÁ, E., et. al. *Sexuální zneužívání dětí I*. Praha : Karolinum, 1997. 82 s. ISBN 80-7184-479-9.
23. VANÍČKOVÁ, E., et. al. *Sexuální zneužívání dětí II*. Praha : Karolinum, 1997. 82 s. ISBN 80-7184-878-6.
24. WEISS, P., et. al. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha : Grada, 2005. 264 s. ISBN 80-247-0929-5.

Seznam elektronických zdrojů

1. *Český helsinský výbor – Informační letáky* [online]. 2008, [cit. 10. února 2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2008082102>>.
2. *Dětské krizové centrum* [online]. 2002, [cit. 10. února 2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.dkc.cz/>>.
3. *Domácí násilí – Intervenční centra* [online]. 2009, [cit. 10. února 2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.domacinasili.cz/intervencni-centra/intervencni-centra-informace-jake-sluzby-poskytuji-a-nabizi/>>.
4. *Fond ohrožených dětí – Týrané děti* [online]. 2010, [cit. 8. února 2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.fod.cz/>>.
5. *Klokánek – Láskova* [online]. 2009, [cit. 10. února 2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.klokanek-laskova.cz/>>.
6. *Růžová linka – Kontakty* [online]. 2004, [cit. 10. února 2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.ruzovalinka.cz/kontakt.htm>>.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1:

Demonstrační pomůcky „Jája a Pája“ (*Chmelík J., 2003*)

Příloha č. 2:

Demonstrační pomůcky „Jája a Pája“ (*Chmelík J., 2003*)

Příloha č. 3:

Fotografie bitého dítěte (*Dunovský J., 1995*)

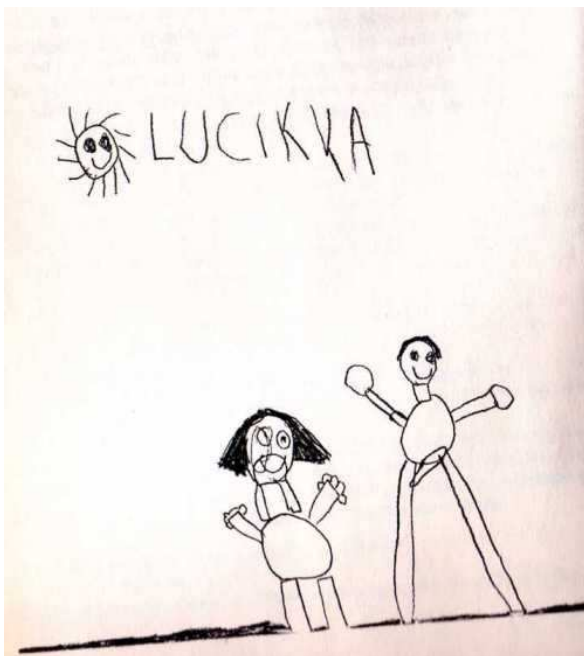
Příloha č. 4:

Krevní výron po úderu do obličeje (*Dunovský J., 1995*)

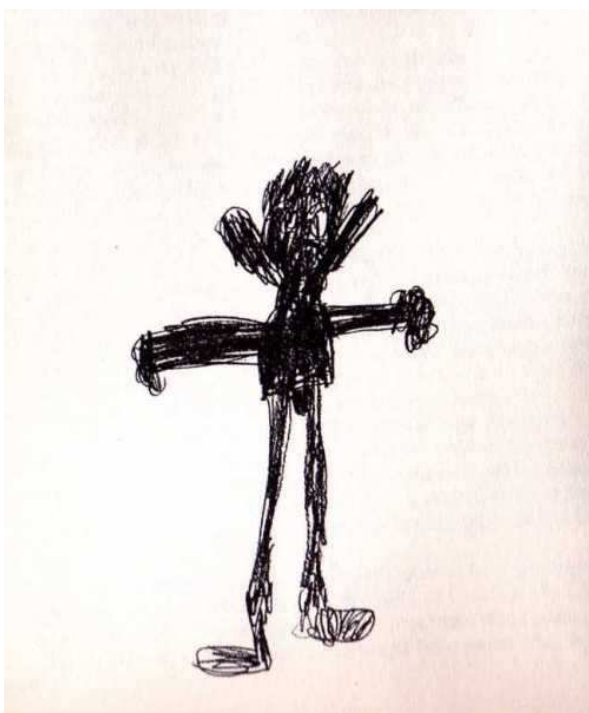
Příloha č. 5:

Obrázek nakreslený sexuálně zneužívanou Lucinkou (*Vaníčková E., 1999*)

Příloha č. 6:

Obrázek od dítěte s posttraumatickou stresovou poruchou (*Vaníčková E., 1999*)

Příloha č. 7:

Dotazník

Vážení přátelé,

jmenuji se Jitka Tesková, jsem studentkou VŠERS, obor Bezpečnostně právní činnost a prosím Vás o spolupráci při vyplnění dotazníku. Dotazník je anonymní a poslouží jako podklad pro mou bakalářskou práci, která se zabývá týráním a sexuální zneužívání dětí.

Děkuji

1. Vaše pohlaví:

- Žena
- Muž

2. Uveďte Váš věk:

- Méně jak 15let
- 15 – 20 let
- 21 – 30 let
- 31 – 40 let
- 41 – 50 let
- 51 a více let

3. Víte co se skrývá pod pojmem týrání a sexuální zneužívání?

- Ano, mám přehled
- Ano, jen tak povrchně
- Ne, nemám přehled
- Ne, nezajímám se

4. Víte co si představit pod pojmem syndrom CAN?

5. Setkal/a jste se někdy s týraným či zneužívaným dítětem?

- Ano
- Ne

6. Jakou formu týrání považujete za nejrozšířenější?

- Fyzické týrání
- Psychické týrání
- Nevím

7. Uveďte některé projevy tělesného týrání:

8. Uveďte některé projevy psychického týrání:

9. Uveďte některé projevy sexuální zneužívání:

10. Z jakých zdrojů máte informace o týraných a zneužívaných dětech?

(Ize zaškrtnout více možností)

- Televize/Tisk
- Internet
- Kamarádi
- Rodiče
- Škola
- Jiné
- Nezajímám se

11. Pokud byste se dozvěděl/a o týraném či zneužívaném dítěti, komu byste to oznámil/a?

12. Znáte nějakou organizaci v ČR, která pomáhá týraným či zneužívaným dětem, pokud ano, uveďte její název:

13. Dokázal/a byste pomoci týranému či zneužívanému dítěti?

- Ano
- Ne
- Nevím
- Jiná odpověď:

14. Je právní ochrana dětí v ČR dostačující?

- Ano
- Ne
- Nevím
- Jiná odpověď:

15. Mělo by se o týrání a zneužívání dětí více mluvit?

- Ano
- Ne
- Nevím